

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rozvoj drogové závislosti u dospělých osob s ohledem na jejich vývoj v předškolním a školním věku.

Vypracovala: Lucie Fendrychová
Vedoucí práce: PhDr. Filip Abramčuk, Ph.D.

České Budějovice 2017

Poděkování:

V první řadě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Filipovi Abramčukovi, Ph.D. za vedení a rady při hledání cesty, jak dané téma uchopit a dále zpracovat. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům za poskytnutí informací o svém životě a to velice otevřenou cestou. V poslední bych ráda poděkovala přátelům a mé rodině za velkou podporu při psaní bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 24. dubna 2017

.....

Lucie Fendrychová

Anotace:

Tato práce si klade za cíl zjistit, zda sociální prostředí dítěte v období předškolního a školního věku má vliv na vznik budoucí závislosti. V teoretické části budou vymezeny pojmy předškolní období, školní období, závislost, socializace a vytváření vztahů s rodinou. V praktické části se bude zkoumat prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru vztah mezi sociálním prostředím a vznikem závislosti.

Klíčová slova:

Kvalitativní metoda výzkumu, drogová závislost, sociální prostředí, rodinné prostředí, školní věk, předškolní věk

Annotation:

The goal of this bachelor's work is find out if the child's social environment at pre-school and school age has an impact on future addiction of drugs. The theoretical part will define the concepts of pre-school period, school period, drug addiction, socialization and formation family relationship. The practical part will examine the context between social or family environment and the creating of drug addiction using semi-structured interview.

Keywords:

Qualitative research, drug addiction, social environment, family environment, school age, pre-school age

Obsah

1	Drogy	9
1.1	Definice drog	9
1.2	Dělení drog	9
1.2.1	Konopné drogy	10
1.2.2	Stimulační drogy	10
1.2.3	Opiáty	11
1.3	Drogová závislost	12
1.4	Příčiny vzniku závislosti	13
1.5	Predisponované osobnosti	14
2	Rodina	15
2.1	Pojem rodina	15
2.2	Rodičovské styly	15
2.2.1	Autoritativní rodičovský styl	16
2.2.2	Autoritářský rodičovský styl	16
2.2.3	Shovívavý rodičovský styl	16
2.2.4	Zanedbávající rodičovský styl	17
2.3	Vliv rodinného prostředí na vznik závislosti	17
3	Předškolní věk dítěte	19
3.1	Vymezení	19
3.2	Socializace	19
3.3	Funkce rodiny	19
3.4	Vztahy se sourozenci	20
3.5	Vztahy s vrstevníky	21
3.6	Mateřská škola	21
4	Školní věk dítěte	23
4.1	Vymezení	23

4.2	Socializace	23
4.3	Funkce rodiny.....	23
4.4	Vztahy se sourozenci.....	25
4.5	Vztahy s vrstevníky.....	26
4.6	Škola	27
5	Výzkumný cíl práce.....	29
5.1	Výzkumné otázky	29
6	Metodologie.....	30
6.1	Zvolený typ výzkumu.....	30
6.2	Metoda získávání dat a jejich analýza.....	30
6.3	Výzkumný soubor.....	31
7	Etické problémy	33
8	Kategorie kódů.....	34
9	Interpretace dat	36
9.1	Vztah s matkou.....	36
9.2	Vztah s otcem.....	37
9.3	Pozitivní zájem druhých	38
9.4	Věnovaná pozornost	40
9.5	Volný čas před drogami.....	42
9.6	Zlomové okamžiky.....	43
9.7	Zájem o drogu	44
9.8	Důvody k užívání	45
9.9	Proměny v přátelství	46
9.10	Emoční ladění.....	48
10	Zodpovězení výzkumných otázek.....	49
11	Diskuze	52
12	Závěr.....	54
13	Zdroje	55

13.1	Literární zdroje:.....	55
13.2	Periodické zdroje:.....	56
13.3	Další zdroje:.....	56
14	Seznam Tabulek	57
15	Přílohy	58

1 Drogy

1.1 Definice drog

Dle Presla (1994, s. 9) je droga každá látka, ať již přírodní nebo syntetická, která splňuje dva základní požadavky:

- má tzv. psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku,
- může vyvolat závislost, má tedy, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako „potencionál závislosti“.

Potencionál závislosti je u různých drog různě vyjádřen, může být větší nebo menší, ale přítomný je vždy. Jestliže se podíváme kolem sebe prizmatem těchto dvou kritérií, vidíme, že jsme drogami různého typu obklopeni skutečně na každém kroku. Látky, které ovlivňující psychiku a jsou schopné vyvolat závislost, máme všude kolem nás. (Presl, 1994, s. 9)

1.2 Dělení drog

Valíček (2000, s. 21) definoval kritéria pro rozdělení drog podle míry rizika vzniku závislosti na nich. Z tohoto hlediska lze drogy rozdělit do dvou základních skupin:

- a) legální drogy s akceptovatelným rizikem,
- b) nelegální drogy s neakceptovatelným rizikem.

a) Legální drogy

Jedná se o drogy, které jsou naší společností tolerovány. Jejich konzumace je povolena či tolerována zákonem a jsou kdekoliv a kdykoliv volně dostupné. Státní moc zpravidla omezuje produkci těchto drog a obchodování s nimi. Hlavními zástupci skupiny legálních drog jsou: alkohol, tabákové výrobky a káva.

b) Nelegální drogy

Jedná se o drogy, jejichž užívání je společností neakceptováno. Držení většího množství, distribuce a výroba těchto látek jsou považovány dle právních norem naší republiky za trestný čin. U těchto druhů omamných látek je riziko vzniku závislosti jednoznačně vysoké. Patří sem např.: heroin, kokain, crack a pervitin. Zvláštní postavení v tomto výčtu má marihuana, která balancuje na rozhraní legálnosti a nelegálnosti.

Z hlediska této bakalářské práce se chci věnovat více do detailu drogám, které ohrožují jedince vznikem závislosti nejvíce. A to jsou právě drogy, jak jsme si řekli, nelegální.

1.2.1 Konopné drogy

Miovský uvádí (Miovský in Kalina 2003, s. 174), že se jedná o přírodní látky, které mají kromě psychotropního efektu i jiné potenciálně využitelné vlastnosti. Potlačují nevolnost, testují se jejich schopnosti zmírňovat symptomy Alzheimerovy choroby. V neurologii se testuje užití v případech roztroušené sklerózy, migrény či Parkinsonovi choroby. Typickými zástupci jsou marihuana a hašiš.

Marhuana - známá pod slangovým názvem „tráva, zeli, mařka, skunk“ se získává, jak popisuje Miovský (Miovský in Kalina, 2003, s. 175) sušením a jinými úpravami listů a květenství samičích rostlin konopí setého, které původně pochází z Indie. Barva marihuany se liší dle kvality zpracování od sytě zelené až po téměř černo-zelený odstín. Při pozvolném sušení a kvalitním zpracování je konečná látka v menších kouscích držících při sobě, jemně lepících a zároveň disponujících velmi charakteristickým aroma.

Hašiš - znám pod slangovým názvem „haš, shit“ je konopná pryskyřice, ke které Miovský (Miovský in Kalina 2003, s. 175) dodává, barva hašiše je tmavě zelená s přechodem do barvy tmavě hnědé podle čistoty hašiše a také země původu. V Čechách se nejčastěji setkáváme s hašišem světle hnědé barvy. Obsah aktivních látek THC může být až okolo 40%. Hašiš působí 5x až 8x silněji než marihuana.

1.2.2 Stimulační drogy

Minařík (Minařík in Kalina, 2003, s. 164) uvádí, že stimulační drogy jsou látky s nefyziologickým budivým efektem na centrální nervový systém. Typickými zástupci jsou pervitin, kokain, amfetamin, efedrin a extáze. Více do detailu se budeme věnovat jen drogám pervitinu a kokainu.

Pervitin (metamfetamin) - znám pod slangovým názvem „perník, piko, peří, péčko“ je chemický připravovaná droga patřící mezi budivé aminy. Jak uvádí Minařík (Minařík in Kalina, 2003, s. 166) v čisté podobě se pervitin vyrábí ve formě mikrokrystalického bílého prášku bez pachu a chuti. Výchozí látkou k výrobě je efedrin. Pervitin se aplikuje ústy, šňupáním nebo nitrožilně, což je nejčastěji využívaný způsob aplikace.

Hajný (Hajný, 2001, s. 19) popisuje účinky pervitinu jako pocit zvýšené fyzické i psychické výkonnosti celého organismu. Pocit euforie spojený se zvýšeným pocitem sebevědomí, překonání únavy či bolesti a spánku, urychlený tok myšlenek, zvýšená soustředěnost a pozornost. Vyšší dávky vyvolávají potřebu překotné činnosti, neklid až úzkost, nespavost, náladovost, hádavost.

Riziko vzniku závislosti je značné. Velmi rychle vzniká psychický návyk, kdy člověk postupně ztrácí zájem o cokoli jiného kromě drogy. Časové úseky mezi jednotlivými dávkami se stále zkracují. Pervitin má rychlý vzestup tolerance až k psychotickým dávkám. (Pecha, 2013, s. 55)

Kokain - znám pod slangovým názvem „koks, cukr, céčko“ je přírodní droga, alkaloid obsažený v listech keře *Erythroxylon coca*. Tato rostlina pochází z horských oblastí území Peru, Kolumbie a Bolívie (Shapiro, 2008, s. 56). Presl (1994, s. 17-18) udává, že chemicky čistý kokain byl poprvé izolován v Německu v roce 1860, byly popsány jeho účinky a začal se v medicíně používat jako prostředek pro lokální umrtvení.

Minařík popisuje účinky (Minařík in Kalina, 2003, s. 165) jako pocity povzbuzení, oživení, dobré nálady, aktivity, podnikavosti se zvýšeným sebevědomím. Dále se může projevit ztráta chuti k jídlu a s tím související nedostatečná výživa, dehydratace a anorexie. Dýchací potíže, srdeční komplikace.

Kokain je jak uvádí Nešpor (Nešpor, 1997, s. 44) jedno z nejnebezpečnějších drog, často bývá nazýván „zákeřným zabijákem“. Obecně je kokain považován za velmi nebezpečnou a velmi škodlivou, silně návykovou drogu. Při vysazení se neobjevují tělesné potíže, ale silná touha po droze a nepříjemné duševní stavy.

1.2.3 Opiáty

Minařík (Minařík in Kalina, 2003, s. 159) udává, že opiáty jsou látky s psychotropními účinky, které zároveň tlumí bolest. Alkaloidy jsou přírodní látky zásadité povahy, které se získávají ze surového opia. Tato skupina drog nese svůj název podle základní přírodní substance, od které se další sloučeniny odvozují, a tou je opium. Jedná se o tlumivé látky s výrazným euforickým efektem.

Heroin - označován slangovým názvem „háčko, herák, král, kámen“ je hlavním představitelem skupiny opiátů. Heroin byl syntetizován v roce 1874 v Německu. Původní záměr byl použít heroin jako substituční lék proti závislosti na morfinu. Ale to se po krátkém čase užívání ukázalo jako veliký omyl a paradox.

Dle Presla (1995, s. 29) heroin způsobuje celkový útlum organismu, zpomalení psychického tempa, uvolnění, úleva od starostí, slastné pocity krátce po aplikaci, ospalost, vnitřní euforie, strnulost, neschopnost koordinace pohybu, netečnost, zpomalené dýchání, svědění kůže, typické je škrábání se po celém těle, bolesti svalů, bolesti kloubů, křeče,

zimnice, bolesti břicha, průjem, nechutenství, třes, slzení, neklid a nespavost, rychlý úbytek na váze.

Heroin je drogou s velkým rizikem závislosti. Tento druh závislosti se nazývá heroinismus. Presl (1995, s. 30) uvádí, že závislost na heroínu vzniká velmi záhy již po 5-10 aplikacích. Závislost má složku psychickou i fyzickou. Psychická závislost se vyznačuje ztrátou kontroly nad užíváním drogy a neovladatelným dychtěním po ní. Fyzická závislost se projevuje vzestupem tolerance a potřebou zvyšovat dávky pro zachování stejného účinku drogy.

1.3 Drogová závislost

S rozvojem psychoterapie byly hledány důvody vzniku a rozvoje závislosti v psychice lidí, jak v podobě osobnostních vlastností či souvislostí vnitřních nebo vnější psychologické dynamiky. Vedené výzkumy sledovaly a i částečně potvrdzovali, že lidé berou drogy a stávají se na nich závislími hlavně pro jejich účinky, které buď pomáhaly řešit stávající stav (pocit odcizení, selhání, frustrace) či nabízeli něco, po čem jedinec toužil (odvaha, vzdor, únik) někdy ovšem také z pouhé příležitosti spojené s ignorací. (Kalina, 2003, s. 124)

Chemická závislost je chronické, recidivující onemocnění. Je pravda, že na začátku vývoje chemické závislosti obvykle stojí volní rozhodnutí, přesto se v současnosti závislost na psychoaktivních látkách považuje za chronické, recidivující onemocnění, které má tři hlavní znaky:

- nutkavé vyhledávání a užívání látky,
- ztrátu kontroly nad užíváním,
- záporný citový vztah, například špatnou náladu, úzkost, podrážděnost, které se objeví, jakmile se závislému jedinci sebere možnost látku získat a užít. (Koukolík, 2006, s. 225)

Závislost můžeme dělit dle Hellera (2011, s. 19) na fyzickou a psychickou. Fyzická složka závislosti nutí uživatele dodržovat mezi jednotlivými užitími drogy určitý časový odstup, aby nedošlo k rozvoji odvykacího stavu (abst'ák). Odvykací stav je sice nepříjemný, může v některých případech ohrozit i život postiženého, ale odeznívá během několika dní. Psychická složka závislosti je mnohem hůře ovlivnitelná a její zvládnutí vyžaduje mnohem více než pevnou vůli. Právě psychická závislost je důvodem, proč existují léčebná zařízení jako například terapeutické komunity, která nabízejí dlouhodobou léčbu. K jejímu zvládnutí je totiž třeba mnoha měsíců či let a je také příčinou recidiv po několikaleté abstinenci. (Heller, 2011, s. 20)

1.4 Příčiny vzniku závislosti

Příčiny drogové závislosti. Touto otázkou se zabývá řada specialistů z různých oborů a je prokázáno, že na rozvoji závislosti se podílí více faktorů. Vedle biologických dispozic to jsou faktory psychologické – závislími se častěji stávají lidé úzkostní, depresivní, labilní, s nedostatečným sebevědomím, lidé s neléčitelnými psychiatrickými onemocněními, ti, kdo se necítí spokojeni s vlastním životem a neumějí to změnit. Velmi významnou roli hraje rovina sociální – v jakém prostředí dotyčný vyrůstal a v jakém žije nyní. A právě v tomto směru má rodina či blízcí nejvíce šanci, jak závislosti předcházet či jak závislého motivovat k léčbě. (Kolektiv autorů, SANANIM, 2007, s. 63)

Jak jsme již zmínili výše, pro rozvoj zneužívání návykových látek jsou nesporně ve hře biologické faktory formující jedince. V posledních letech narůstá počet rizikových průběhů těhotenství i porodů a narůstá i počet dětí přicházejících na svět již oslabených. Stále přibývají studie o prenatálním poškození zárodků a plodů rubeolou a mnoha dalšími viry a mikroby. Přibývají studie o poškození plodu kouřením a pitím alkoholu v těhotenství, existuje i nebezpečí poškození plodu nezodpovědně užívanými léky. Svůj vliv mají ekologická poškození, biologicky poškozující vlivy, jako je nedonošenost, přibývá počet dětí narozených adolescentním matkám. V úvahu je třeba brát vlivy alergických onemocnění a mnoho dalších vlivů. Z tohoto hlediska je poněkud problematické podporování mateřství uživatelů drog. (Heller, 2011, s. 180)

Dále jsme si zmínili vlivy prostředí, které se podílejí na vzniku závislosti nejvýznačněji. Do této široké skupiny lze vlastně zařadit působení všeho, co nás obklopuje. Rodiče a sourozenci, vrstevníci, parta, škola, zaměstnání, působení společnosti jako takové. To jsou faktory, které formují náš postoj ke světu, a proto také k návykovým látkám obecně. Dále pak ovlivňují postoj k osobám, které drogy berou, k prevenci, léčbě a represivnímu působení. Vytváření vlastního postoje se postupně vyvíjí, jde o proces učení. Tento proces probíhá nejintenzivněji tam, kde vlivy prostředí jsou nejsilnější, tedy v rodině. Rodiče poskytují základní identifikační vzory. Vznikají zde modelové situace a na základě jejich řešení dochází k posilování vhodných či nevhodných reakcí. Dominantním prvkem působícím na vznik drogového problému se zdá být v rodině matka. Otec často není vůbec přítomen, a pokud je, pak funguje spíše v pozadí, mnohdy stereotypně jedním způsobem. Tento způsob bývá například rigidní vyžadování určitých postojů a chování, bez adekvátního emočního vkladu a se schopností izolace od problému – pokud již vznikl. Ve vztahové rovině je tento rodič – a nemusí to být vždy jen otec, stejnou roli může sehrát i matka – pouze stínem. Prostor, který

uvolňuje pasivnější z rodičů, je rychle vyplňován aktivnější polovinou. Mnohdy jde o tzv. dysfunkční rodiny, kde vnitřní vazby selhávají a rodina funguje pouze navenek. O to více se na toto fungování nahlíží jako na důležité a je mu přikládána nadměrná pozornost. Pokud jeden rodič chybí, druhý přebírá automatiky i jeho identifikační roli, což vede postupně k mnoha problémům. (Presl, 1994, s. 51-52)

1.5 Predisponované osobnosti

Existuje řada charakterů a typů osobností. Určití jedinci díky svým predispozicím a charakterovými vlastnostmi, se k psychoaktivním látkám nikdy nepřiblíží. Ať z důvodu výchovy, vhodnému výběru přátel, nebo na základě svých vlastních rozhodnutí. Na druhé straně jsou a budou tu jedinci, kteří se s drogou setkají – ať z vlastní vůle, či pod vlivem party a přátel – a ta pro ně může být velmi lákavá, nebo až s pohlcujícím účinkem.

Obecně by se asi daly predisponované osobnosti zařadit do dvou hlavních skupin:

- **Osoby zvýšeně citlivé, zranitelné a úzkostné:**

Tito lidé mají problém v komunikaci, jsou zraňováni ve svých vztazích k autoritám a trpí svojí neschopností navázat uspokojující partnerský vztah. Je pak vcelku pochopitelné, že setkání takto strukturované osobnosti s drogou, která ji poskytne právě to, co se nedostává, může být velmi významné. Zjištění toho, že stav intoxikace umožňuje překonat zatím nepřekonatelné, že dochází k jakési proměně osobnosti, zasahuje plnou silou. Stejně silně pak působí fakt, že tato posila je jen dočasná a že návrat do normy je mnohdy spojen s nepříjemnými prožitky. Nástup tohoto nežádoucího stavu je pro vznik závislosti dostatečně rizikový. Jestliže tuto drogu bere člověk jako způsob řešení svých problémů, riziko závislosti je enormní. (Presl, 1994, s. 49-50)

- **Extroverti:**

Projevuje se zde často zvýšená dráždivost, snížená schopnost koncentrace, sklony k impulzivitě a dramtizování spolu se zvýšenou sebestředností. Zvýšená aktivita, projevována nevhodným způsobem, vede k problémům již ve školním věku a později pak i ke konfliktům s okolím až agresivním projevům. Pro jedince takto strukturované bývá významným zážitkem setkání s drogami. Dochází u nich k prožití nepoznaného napětí, člověk se celkově uvolňuje a tento pocit je nesrovnatelně intenzivnější než všeobecně známý relaxační efekt pouhého alkoholu. (Presl, 1994, s. 50)

2 Rodina

2.1 Pojem rodina

Rodinu můžeme chápat jako malou primární společenskou skupinu, která je založena na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a jejich dětí či vztahu jej substituujícím (adopce). Členové rodiny obývají společnou domácnost, plní společensky určené a uznané role, které vyplývají ze soužití. Rodina plní souhrn funkcí, jež podmiňují její existenci a dávají tomuto společenství vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti. (Dunovský, 1999, s. 279)

Rodina je nejdůležitější školou v návaznosti lidských vztahů. Vlídne porozumění rodičů umožní dítěti, aby k nim získalo vztah důvěry, tento vztah důvěry bude dítěti vzorem, který ovlivní jeho vztahy k lidem, s nimiž se setká v životě později. Kdyby však rodiče byli s dítětem stále nespokojeni, dítě by se cítilo ve vztahu k nim nejisté, ohrožené – a tuto nejistotu by si přeneslo do vztahu k učitelce, ke kamarádům a možná i do pozdějšího života. (Kubička, 1959, str. 22)

V soužití s členy své rodiny tak dítě získává základní charakterové vlastnosti – žádoucí i méně žádoucí – jež pozdější okolnosti v jeho životě sice mohou poněkud pozměnit, ale ne od základu zvrátit. V rodině se rozhodne, zda bude na tvrdosti života odpovídat vytrvalostí nebo slabostí, rodina učiní člověka mravně zodpovědným nebo lehkomyšlným. (Kubička, 1959, s. 22)

2.2 Rodičovské styly

Existuje výrazná souvislost mezi způsoby rodičovské péče a následným chováním dítěte. Jeden z nejužitečnějších modelů pro utřídění stylů rodičovské péče v dětství popsali Maccobyová a Martin. Pokrývá oblast normální, nepoškozující rodičovské péče. Popisuje dvě hlavní dimenze chování rodičů. První dimenze je založena na kontrastu péče vyžadující, ovládající a péče nevyžadující, neovládající. Druhá dimenze proti sobě staví péči přijímající, reagující, na dítě orientovanou a péči odmítající, nereagující, orientovanou na rodiče. Tyto dvě dimenze se vzájemně kombinují, a tak dávají čtyři odlišné vzorce chování v péči o děti (viz. tabulka níže). (Fontana, 2014, s. 23)

	Přijímající	Odmítající
	Reagující	Nereagující
	Orientovaný na dítě	Orientované na rodiče
Vyžadující, ovládající	Autoritativní	Autoritářský
Nevyžadující, neovládající	Shovívavý	Zanedbávající

Tabulka č. 1 – Rodičovské styly (Fontana, 2014, s. 23)

2.2.1 Autoritativní rodičovský styl

Vyžaduje od dětí, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku a schopnostem. Vřelý, pečující, vyptává se na názory a city dítěte. Rodičovská rozhodnutí bývají dětem zdůvodněna.

Chování dítěte při tomto stylu výchovy bývá nezávislé, sebeprosazující, kamarádké vůči vrstevníkům, spolupracující vůči rodičům, spokojené, usilující o co nejlepší výkon, úspěšné. (Fontana, 2014, s. 24)

2.2.2 Autoritářský rodičovský styl

Styl, který prosazuje moc a ovládání bez vřelosti a bez oboustranné komunikace. Rodiče stanovují absolutní nároky, vyžadují poslušnost, úctu k autoritě a tradici a tvrdou práci.

Dítě pod takovouto výchovou má sklon k sociální izolaci. Postrádá spontaneitu. Dívky bývají závislé a bez snahy o dobrý výkon. Chlapci mívají sklon k agresivitě vůči vrstevníkům. (Fontana, 2014, s. 24)

2.2.3 Shovívavý rodičovský styl

Nadměrně shovívavý rodič je neomezeně ovládán svým dítětem. Takoví dospělí nedovedou dítěti nic odepřít, někdy mu přímo posluhují, příliš málo od něho žádají. Někdy se stává, že jeden dospělý člen rodiny se snaží dítěti nahradit nadměrnou shovívavostí přísnost ostatních. (Kubička, 1959, s. 30)

Dítě vedené tímto stylem se vyznačuje převládajícím pozitivním a živým citovým laděním, avšak nezralé, neovládá své impulsy, postrádá přiměřenou společenskou odpovědnost a nedokáže spoléhat na sebe. Mají také sklon k agresivitě. (Fontana, 2014, s. 24)

2.2.4 Zanedbávající rodičovský styl

Takovíto rodiče příliš zaměstnaný svými činnostmi, nezúčastnění na životě dětí, bez zájmu o to, čím se zabývají. Vyhýbají se oboustranné komunikaci a málo si všímají názorů nebo citů dítěte.

Takto vedené děti bývají se sklonem k náladovosti a s nedostatkem soustředění. Rozmařilé, neovládá své city a impulsy. Nestojí o školní výuku. Často chodí za školu a mívá sklon k požívání drog. (Fontana, 2014, s. 24)

Je samozřejmé, že někteří rodiče mohou svůj rodičovský styl v průběhu doby měnit. Dochází k tomu pod vlivem vnějších okolností, v závislosti na vnímání vztahu k dětem v dané chvíli a také na okamžité vlastní náladě a citovém rozpoložení. Někteří rodiče mohou být nevyhranění a zaujímají postavení někde mezi právě popsanými styly. Vzhledem k tomu, že existují individuální rozdíly mezi dětmi v temperamentu a ve schopnostech, dochází někdy k tomu, že i ony se odchýlí od výše popsaných způsobů odezvy v chování. Přesto však tento model čtyř stylů a jim odpovídajících projevů u dětí poskytuje cenné praktické vodítko v oblasti vzorců rodičovské péče a typických způsobů dětského chování. (Fontana, 2014, s. 25)

2.3 Vliv rodinného prostředí na vznik závislosti

Dle výzkumné studie Mary-Anne Enoch (2011) je potvrzen fakt, že stresory, které v dětství působily na jedince, jako je závislost rodičů a zejména špatné zacházení s dítětem, mohou být prediktory psychopatologie jako takové, včetně závislosti na návykových látkách.

V této studii se pod pojmem špatné zacházení s dítětem rozumí fyzické násilí, zanedbávání, emocionální zneužívání, emocionální zanedbávání, ekonomické znevýhodnění či sociální znevýhodnění. Tyto závažné faktory působící na jedince v raném věku pozitivně korelují s užíváním návykových látek v dospělosti jedince (Mary-Anne Enoch, 2011).

Bruce A. Arnow (2004) ve své studii potvrzuje fakt, že zneužívání dítěte (jak tělesné tak psychické), jeho zanedbávání či vážná dysfunkce rodiny pozitivně působí na výskyt psychiatrických onemocnění v dospělosti, jako je právě závislost na návykových látkách.

Robert F. Anda (2002) zkoumal jak žít se závislymi rodiči a negativní dětské zkušenosti souvisí s rizikem závislosti v dospělosti. Respondenti tohoto výzkumu zažívali v dětství nejčastěji tyto nepříznivé zkušenosti:

- emoční, tělesné nebo sexuální zneužívání,
- domácí násilí,
- rodičovské rozluky, rozvod,
- závislý rodič,
- duševní nemoc příbuzného.

Výskyt těchto negativních zkušeností v dětství zvyšuje riziko zneužívání návykových látek v dospělosti jedince (Robert F Anda, 2002).

3 Předškolní věk dítěte

3.1 Vymezení

Předškolní období trvá od 3 do 6-7 let. Konec této fáze není určen jen fyzicky věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten sice s věkem dítěte souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let. Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. (Vágnerová, 2014, s. 177)

3.2 Socializace

Socializace předškolního dítěte probíhá mimo rámec rodiny, respektive nejbližšího prostředí příbuzných a známých. Předškolní věk lze označit jako fázi přesahu rodiny vertikálním i horizontálním směrem, přechodného období mezi rodinou a institucí, respektive dalšími sociálními skupinami. Socializace a individuace, tj. rozvoj osobnosti jedince, probíhá v interakci s jinými lidmi, dítě tímto způsobem rozvíjí svou individualitu. Rozšíření kontaktů mimo rodinu, vztahy s dalšími dospělými a dětmi mu umožňují získat nové zkušenosti, nezbytné pro další osobnostní vývoj. (Vágnerová, 2014, s. 223)

3.3 Funkce rodiny

Rodinné prostředí stále zůstává privilegovaným zázemím, většina předškolních dětí je schopna se samostatně zařadit do jiných sociálních skupin a navázat zde nové vztahy. Rodina jako základní sociální skupina, která je zdrojem jistoty a bezpečí. Teritorium domova, které je vnitřně diferencované a v němž má dítě své místo: svůj pokoj, hračky, lůžko a podobně. (Vágnerová, 2014, s. 224)

Rodiče jsou pro předškolní děti emočně významnou autoritou. Rodiče pro ně představují vzor, jemuž se chtějí ve všech směrech podobat a s nímž se identifikují. (Vágnerová, 2014, s. 225)

Vztah s matkou slouží v této době jako zdroj jistoty a bezpečí, matka zůstává v roli pečující a ochraňující osoby. V průběhu předškolního věku se dítě z těsné vazby na matku postupně stále více odpoutává. (Vágnerová, 2014, s. 227)

Otec častěji zaujímá roli vedlejšího, doplňkového rodiče, který přenechává převážnou roli výchovy matce. Otcové bývají pro děti vzácnější, více s nimi sdílejí volnočasové aktivity, výlety a hry mimo domov. Méně na děti mluví a užívají častěji direktivnějších příkazů, o případných problémech s nimi méně diskutují. Plní roli vyššího kázeňského garanta, průvodce

vnějším světem a prostředníka při získávání nových poznatků a zkušeností. (Vágnerová, 2014, s. 228)

Vztah s otcem bývá variabilnější než vztah s matkou. Ukázalo se, že chování otce k dítěti ve značné míře ovlivňuje kvalita partnerského vztahu rodičů, působí na něj ve větší míře než na matku. To je dáno skutečností, že otcovská role není tak jasně vymezena jako role matky, a způsob jeho chování k dítěti i míra angažovanosti na výchově víc závisí na sociálních, osobních či aktuálních faktorech, jako jsou společenské zvyklosti, pozitivní rodinné klima, zájem otce o potomka či požadavek matky, do jaké míry by se měl otec dítěti věnovat. Někdy se otec nedokáže prosadit, i když má k potomkovi silný citový vztah, a jeho kontakt s dítětem je minimální. Ale i v takových případech představuje emoční zálohu, která se může uplatnit v krizových situacích. (Vágnerová, 2014, s. 228)

3.4 Vztahy se sourozenci

Vztahy se sourozenci mají rovněž značný socializační význam, jsou zdrojem specifické sociální simulace. Předškolní dítě musí nějakým způsobem zvládnout různé požadavky vyplývající ze soužití se sourozencem. Sourozenec je možným zdrojem zkušenosti, lze se od něho něčemu naučit. Prostřednictvím chování sourozenců se děti učí rozumět specifickým interakčním vzorcům, reakcím a projevům na jiné než nadřazené úrovni chování rodičovské autority. Veškeré sourozenecké interakce, dokonce i ty nepřátelské, podporují rozvoj sociálního porozumění pocitům i potřebám jiných lidí. Rozhovor mezi sourozenci je reciproční, obě děti mluví o svých potřebách, pocitech a zájmech. (Vágnerová, 2014, s. 228)

V sourozeneckých vztazích se odráží zkušenost s chováním rodičů k ostatním členům rodiny, dospělým i dětem. Předškolní děti jsou velmi sugestibilní, nekriticky přejímají vše, co dělají jejich nejbližší. Se sourozenci vycházejí lépe, když se ks obě chovají pěkně i rodiče. V dysfunkčních, respektive neúplných či doplněných rodinách bývají sourozenecké vztahy často nějak extrémní, buď se vyhrcoje rivalita a hostilita, nebo se zvyšuje vzájemná závislost a poskytování opory, kompenzující nedostatek rodičovského vztahu s porozumění. (Vágnerová, 2014, s. 229-230)

3.5 Vztahy s vrstevníky

V předškolním období zůstává nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje primární socializaci dítěte, stále rodina. Dítě ovšem v tomto věku projevuje výrazný zájem o společnost druhých dětí a je schopné s nimi spolupracovat. Vrstevnická skupina je pro socializaci dítěte mimořádně důležitá. (Hoskovcová, 2006, s. 30-31)

Vztahy s cizími vrstevníky jsou jiné než vztahy se sourozenci, s nimiž dítě sdílí intimní chráněný prostor rodiny. Ve vrstevnické skupině se mohou vytvářet horizontální, rovnocenné vztahy, mohou se zde rozvíjet prosociální způsoby chování, umožňují prosazení, ale i spolupráci. Dítě zde může uspokojit potřebu seberealizace i sebepotvrzení. Ve vrstevnické skupině získává určitou zkušenost, může se zde srovnávat s jinými dětmi na stejné vývojové úrovni. Vrstevníci ovšem poskytují mnohem méně jistoty, než jakýkoli dospělý. Nelze od nich očekávat ochranu a toleranci, nelze se na ně v tomto směru spoléhat. (Vágnerová, 2014, s. 232)

Bezpečná vazba mezi rodičem a dítětem vytvoří základy i pro rozvoj vrstevnických vztahů. Dítě, které se cítí bezpečně, má převážně pozitivní sociální očekávání. Pokud dítě ve vztahu s rodiči pozitivní zkušenost nezíská, neočekává od ostatních lidí nic dobrého, a proto se chová nepříjemně, leckde i agresivně. Nedovede respektovat pravidla hry, neumí navázat kontakt a nelze mu tak snadno porozumět. Negativní zkušenost vede k rozvoji nevhodných způsobů chování a nepříjemných vlastností. Když se nějaké dítě projevuje uvedeným způsobem, bývá generalizovaně odmítáno, a tak se jeho nepříznivé zkušenosti opakují a prohlubují. (Vágnerová, 2014, s. 232-233)

3.6 Mateřská škola

V předškolním věku se uvolňuje vázanost na rodinu a postupně i vázanost na dospělé. Dítě vstupuje do společnosti, a aby se přizpůsobilo jejím nárokům, musí si osvojit nové sociální dovednosti, rozvíjejí se základy prosociálních vlastností. Musí se naučit rozumět druhým a ovládat své vlastní projevy, aby bylo pro jiné lidi přijatelné. (Vágnerová, 2014, s. 231)

Mateřská škola je první institucí, s níž se dítě setkává. Jejím prostřednictvím vstupuje do společnosti jako samostatný jedinec a získává zde nové sociální zkušenosti a dovednosti. Teritorium mateřské školy je místo, které je charakteristické chyběním intimního subteritoria, dítěti jako jedinci zde téměř nic osobně nepatří, všude mohou i ostatní, mohou si hrát se všemi hračkami. (Vágnerová, 2014, s. 224)

Mateřská škola představuje důležitý přechod mezi soukromím rodiny a institucí školy. Umožní dítěti získat potřebné zkušenosti, které mu usnadní nástup do první třídy. Nástup do mateřské školy je spojen s nutností přijmout a respektovat cizí dospělou autoritu – učitelku, a musí se podřídít řádu školy, který je jiný, než domácí pravidla. (Vágnerová, 2014, s. 231)

4 Školní věk dítěte

4.1 Vymezení

Školní věk lze chápat jako období oficiálního vstupu do společnosti, kterou představuje obecně ceněná instituce školy. Dítě zde musí potvrdit své kompetence, pracovat a plnit povinnosti, tak jak od něho společnost očekává. Školní věk můžeme brát jako období, kdy dítě chodí do školy. Toto období lze rozdělit na tři dílčí fáze:

- raný školní věk trvá od nástupu do školy, přibližně od 6 do 9 let,
- střední školní věk trvá od 9 do 11-12 let, to je do doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy,
- starší školní věk trvá do ukončení povinné školní docházky, to znamená přibližně do 15 let. (Vágnerová, 2014, s. 255-256)

4.2 Socializace

Ve školním věku je ze socializačního hlediska důležitý vstup do školy. Představuje další odklon od výlučného vlivu rodiny a podřízení instituci, jež reprezentuje hodnoty a normy, které jsou nejbližší kultuře střední a vyšší vrstvy společnosti. Tyto hodnoty jsou zde prezentovány jako obecná norma, platná pro všechny stejně. Škola děti rozvíjí specifickým způsobem, který nemusí být zcela shodný se směřováním rodiny. Školní věk je další fází přípravy na život ve společnosti, respektive její zaměřenější variantou, která může být ze sociálního a již v této době průběžně potvrzuje své předpoklady pro její získání. Úspěšnost uplatnění ve škole předurčuje pozdější společenské zařazení. Pod vlivem školy se rozvíjí vlastnosti a kompetence, které mohou být v tomto směru užitečné. Na jedné straně jde o uspokojivou orientaci v novém prostředí, tj. aby dítě pochopilo, co se od něho vyžaduje, a na druhé straně o osvojení žádoucích dovedností a způsobů chování. (Vágnerová, 2014, s. 311)

4.3 Funkce rodiny

Rodina i v tomto věku představuje bazální sociální a emoční zázemí, ale zároveň ovlivňuje i extrafamiliární uplatnění dítěte, například zde platnými normami a hodnotami, svými nároky na školní výkon a jeho hodnocením. (Vágnerová, 2014, s. 312)

Rodina je důležitou součástí identity školáka. Dítě považuje svou příslušnost k rodině za samozřejmost, která zároveň funguje jako emoční zázemí i opora jeho osobní prestiže, a proto se jí definuje. Rodina zatím uspokojuje většinu jeho potřeb. Vztahy dítěte prepubertálního

věku k rodičům jsou stále velmi silné a postupně se stále diferencují. Školák začíná chápat mnohé rodičovské postoje a jejich motivaci, umí se v rodinných vztazích lépe orientovat. Dovede to proto, že i o své rodině uvažuje na úrovni konkrétních logických operací a dovede lépe odhadnout pocity a postoje svých rodičů i sourozenců. Jeho přístup ovlivňuje veškeré zkušenosti, které s rodiči má a které mohou předurčovat, jak je bude hodnotit. Pro rodinné soužití je výhodné, že děti tohoto věku umějí lépe než dřív ovládat svoje emoční projevy i chování. Vzhledem k tomu se stávají přijatelnějšími partnery, s nimiž se lze snáze domluvit a kteří snesou větší zátěž. (Vágnerová, 2014, s. 313)

Role matky a její chování se příliš nemění. A pokud se zde nějaká změna projevuje, obvykle se vztahuje ke škole, respektive k domácí přípravě. Matka žije v těsném spojení s dětmi, je součástí jejich každodenního života, zabezpečuje jejich běžné tělesné i psychické potřeby. Dítě raného školního věku je na ni vázáno v rámci každodenní interakce. Tato závislost je velice nenápadná a mohla by se nějakým způsobem projevit teprve v zátěžové situaci. Matka je ochránkyní dětské jistoty a bezpečí, reguluje míru stresu, jemuž je dítě vystaveno, a zároveň je garantem plnění povinností, kontroluje, do jaké míry se děti chovají žádoucím způsobem. To se ve školním věku projevuje podporou i tlakem na plnění požadavků školy radostí z úspěchu dítěte a zklamáním, pokud jeho výsledky uspokojujivé nejsou. (Vágnerová, 2014, s. 318)

Větší proměnou prochází role otce, i když ani zde k zásadnější změně nedochází, vztah otce k dítěti se rozvíjí v návaznosti na mnoholeté období společného soužití. Otec doplňuje působení matky a občas vyrovnává případné problémy, které z toho vztahu vyplývají. Je alternativním modelem dospělé osoby, v kontaktu s ním může dítě získávat jiné zkušenosti než v interakci s matkou. (Vágnerová, 2014, s. 318)

Otec bývá pro děti partnerem v různých činnostech, společně se účastní různého dění a tím obohacuje jejich zkušenost. Může fungovat jako opora zkoušet něco nového či obtížného. Někteří otcové učí své potomky respektovat pravidla, přijmout prohru, ovládat svoje emoce, spolupracovat a prosadit se v různých skupinách mimo rodinu. Děti, jimž se otcové věnují, mívají větší pocit jistoty a důvěry ve své schopnosti a jsou schopné přijmout zodpovědnost za své chování. Bývají také více akceptovány jak vrstevníky, tak dospělými. (Vágnerová, 2014, s. 318)

Otec často představuje větší autoritu než matka. To je dáno užším soužitím matky s dětmi a její větší účastí na jejich každodenním, běžném životě. Zde se neustále něco řeší a zásahy matky se tak stávají poněkud stereotypními a méně účinnými. Otec je sváteční autoritu, její vyšší kategorií. (Vágnerová, 2014, s. 318)

4.4 Vztahy se sourozenci

Společný život se sourozenci působí na vznikající charakter dítěte více než se běžně předpokládá. Vedle rodičů jsou sourozenci nejvlivnějšími, třebaže bezděčnými vychovateli. Dítě se s nimi setkává velmi záhy ve svém životě, často od narození a prožije v denním styku s nimi většinou celé období dětství a dospívání. Zvláště významné je, že se sourozenci musí dělit o vše cenné, co rodina poskytuje, především o lásku a pozornost rodičů. (Kubička, 1959, s. 34-35)

Ve školním věku se vztahy mezi sourozenci začínají stabilizovat do určité podoby, která se zpravidla až do puberty příliš nemění. Soužití se sourozencem umožňuje i v tomto období získat specifickou socializační zkušenost. Sourozenci se vzájemně ovlivňují i nepřímo, jejich existence modifikuje postoj, jaký k nim zaujímají rodiče. Ve vztahu k sourozencům získává dítě nějaké postavení, z něhož vyplývá i pravděpodobné hodnocení a očekávání rodičů, ať už ve vztahu ke škole, k rodině či obecně. Vztahy mezi sourozenci bývají citově vřelejší a vyrovnanější, pokud jsou k nim rodiče dostatečně citově vřelí a pokud se k jednotlivým dětem chovají stejným způsobem. Pravděpodobnost diferenciací rodičovského přístupu ve školním věku spíše narůstá a obvykle nějak souvisí se školou nebo s rozdílností věku a s tím související dosaženou vývojovou úrovní. (Vágnerová, 2014, s. 325)

Rozmanitost dětských charakterů je do značné míry způsobena tím, že děti zaujímají v rodinách odlišné postavení. Je velký rozdíl mezi postavením nejmladšího a nejstaršího, jinak se vyvíjí dítě s mnoha sourozenci než dítě – jedináček. Rodiče nemají nikdy úplně stejný postoj k svým jednotlivým dětem. (Kubička, 2014, s. 35)

Starší dítě zpravidla získává dominantní pozici. Pro mladšího sourozence je vzorem, který mohou obdivovat nebo na něj žárlit a cítit se jím odstrčení. Z hlediska rodičů je nejstarší dítě tím zralejším, kterému přiznávají určitá privilegia, ale také od něj více očekávají a mají na něj větší nároky. Rodičovské požadavky stimulují rozvoj takových rysů osobnosti, jako je větší ambicióznost, motivace k výkonu a k sebeprosazení. Starší dítě má větší zodpovědnost, než bude mít mladší sourozence, až bude v jeho věku. (Vágnerová, 2014, s. 326)

Druhé dítě v rodině mívá o něco snazší situaci. Rodiče získali výchovou prvního dítěte řadu zkušeností, jež mohou na druhém dítěti uplatnit. Bývají ve svém postoji k druhému dítěti méně starostliví, dopřávají mu více volnosti, záleží jim více na spokojenosti dítěte než na doslovném zachování předpisů správné péče. Druhé dítě má od začátku příležitost zvykat si na přítomnost sourozence, není náhle vytlačeno z postavení jedináčka jako jeho starší bratr či sestra. (Kubička, 1959, s. 36)

Nejmladší dítě bývá někdy v rodině středem pozornosti všech, i starších sourozenců. Rodičům se zdá být nejmladší dítě stále malé a nevyspělé, když je srovnávají se svými ostatními dětmi, proto bývá někdy jejich výchova až příliš shovívavá, což starší děti pociťují jako nespravedlnost vůči sobě. Láska a pozornost celé rodiny přisívá k životnímu optimismu nejmladších dětí. Je-li však jejich postavení příliš privilegované, děti se stávají málo podrobenými, náročnými. Nejmladší děti často závidí starším dětem příležitost k zábavě, jež je jim dosud odepřena. (Kubička, 1959, s. 36)

Soudí se, že z dítěte bez sourozenců, tj. jedináček musí vyrůst sobecký, neukázněný a náročný člověk. Psychologické výzkumy ukázaly, že tento názor o nutné rozmazlenosti jedináčků je pouhá pověra. Mezi jedináčky nebylo shledáno více špatně vychovaných dětí než v rodinách s více dětmi. Záleží jako vždy na postoji rodičů k dítěti. Jediné dítě je docela dobře možné vést k sebekázi – a není ani třeba přehánět obavy před nebezpečím, jež podle pověry jedináčkovi hrozí. Když rodina nežije právě na samotě, lze pro jedináčka vždy najít příležitost ke styku s jinými dětmi. (Kubička, 1959, s. 36)

Postavení dítěte mezi sourozenci však není určeno pouze pořadovým číslem narození. Rodiče svým postojem značně ovlivňují vzájemné vztahy dětí v rodině. Mohou podpořit přátelské vztahy, když dbají na to, aby každé dítě považovalo své postavení v rodině za cenné. (Kubička, 1959, s. 36)

4.5 Vztahy s vrstevníky

Vrstevnická skupina umožňuje rozvoj jiných vlastností a dovedností než soužití s dospělými, které jsou užitečné pro život v lidském společenství. S vrstevnickou skupinou se dítě postupně stále více ztotožňuje. Rozvíjejí se zde symetrické vztahy, vrstevníci představují dostupný model chování i výkonu. Dítě se s nimi může srovnávat a snažit se dosáhnout stejné úrovně a zároveň se musí učit řešit konflikty, které ve skupině vzniknou. (Vágnerová, 2014, s. 312)

Role vrstevníka má ve školním věku značný význam, subjektivní i objektivní. Zkušenost s různými kamarádkými vztahy slouží jako nebytný předpoklad pro pozdější rozvoj hlubších přátelství a intimních vztahů v adolescenci. Způsob, jakým je dítě zvládne, je důležitý nejenom pro uspokojivé prožití aktuálního období, ale ovlivní i jeho budoucí strategie chování a kvalitu neformálních vztahů. Je základem sociální úspěšnosti jiného druhu než dobré známky. V tomto případě jde o schopnost získat přijatelnou pozici ve skupině dětí stejné

úrovně, které nejsou nucené je akceptovat, pokud by jim z nějakého důvodu nevyhovovalo. (Vágnerová, 2014, s. 338-339)

Kamarádi a kamarádky tvoří vedle rodiny třetí část trojdílného světa dítěte. Pro harmonický duševní vývoj školáků a šolaček jsou šťastné vztahy k ostatním dětem nejméně tak důležité jako úspěch ve škole. Každé dítě má velkou potřebu lidské blízkosti. Zprvu nalézají její uspokojení uvnitř své rodiny. Ve školním věku dítě okruh rodiny stále více opouští a uspokojuje svůj zájem o společnost mezi ostatními dětmi. Přesun dítěte od rodičů ke kamarádům je pro dítě přípravou na budoucnost. Zdravý vývoj si žádá, aby dítě jednou opustilo domov a cítilo se bezpečně uprostřed svých přátel a později ve své vlastní rodině. Aby si dovedlo vybírat mezi lidmi ty pravé, aby je umělo získat, aby se naučilo s nimi žít – k tomu potřebuje dlouhá léta zkušeností, jež postupně získává mezi svými dětskými kamarády. (Kubička, 1959, s. 66)

Kamarádi mají na vznikající charakter dítěte vedle rodiny nejmocnější vliv, často větší, než škola. Při společných hrách s kamarády má dítě nenahraditelnou příležitost poznat a vyzkoušet a vynalézavost svých myšlenek, svou sílu a obratnost, své umění jednat s ostatními, svou schopnost organizovat a vést. Mezi dětmi naleznou teprve chlapci a děvčata sebe sama. Za jaké je uznají kamarádi, za takové se budou do značné míry sami považovat. (Kubička, 1959, s. 66)

4.6 Škola

Škola je významnou institucí, která umožňuje rozvoj obecně sociálně požadovaných a ceněných kompetencí a způsobů chování. Jejím prostřednictvím získává dítě předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění, ale může zde zažít i první neúspěch, který se musí naučit zvládnout. (Vágnerová, 2014, s. 312)

Škola je institucí, která se dítěti zákonitě jeví jako velmi mocná, mocnější než rodiče, protože i oni musí její rozhodnutí respektovat. Nástup do školy prožívá jako vzestup na společenském žebříčku a posílení své prestiže. Ve škole získává nové role, které pro ně mohou mít různý osobní význam, mohou být různě uspokojující či zatěžující. (Vágnerová, 2014, s. 327)

Škola přispívá významným způsobem k rozvoji dětské osobnosti a umožňuje dítěti postupnou integraci do společnosti. Nabízí určitou perspektivu a žádoucí cíl a stimuluje tak rozvoj schopností, dovedností i osobních vlastností, které jsou potřeba k jeho dosažení. Také přispívá k socializaci dítěte jiným způsobem než rodina, dítě zde získává nové a mnohdy

rozdílné zkušenosti, než jaké získalo v rodině. Nástup do školy lze chápat jako významnou fázi v procesu odpoutávání ze závislosti na rodině, kdy je její vliv postupně nahrazován působením jiných sociálních skupin a institucí. (Vágnerová, 2014, s. 328)

5 Výzkumný cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda neúplné či narušené vztahy v rodině, nevhodné sociální prostředí nebo traumatické zážitky z dětství mohou vést jedince k závislosti na návykových látkách.

Traumatickými zážitky se myslí absence jednoho z rodičů v průběhu dětství, výskyt agrese v domácnosti, kde respondent může jen přihlížet nebo být dokonce sám obětí. Soužití se závislým rodičem, přílišné zaměstnání rodičů, ekonomické znevýhodnění rodiny.

V tomto výzkumu jde o retrospektivní rekonstrukci podmínek vzniku osobnostních předpokladů pozdějšího vzniku závislosti. Dle dostupné literatury a dřívějších výzkumů, které jsem zmínila v teoretické části je zřejmé, že na drogovou závislost má rodinné a sociální prostředí velký vliv.

Touto prací bych chtěla více přiblížit problematiku chování rozličných respondentů a jejich zpětný pohled na svoji drogovou etapu života a jejich zpětné začleňování do společnosti. Zda oni sami shledávají jako významné a vlivné své zážitky z dětství na jejich drogovou kariéru.

5.1 Výzkumné otázky

Pro moji bakalářskou práci a její výzkum byly stanoveny výzkumné otázky. Tyto otázky vycházejí z výzkumného cíle této bakalářské práce. Od těchto otázek se dále odvíjejí otázky, které byly kladeny při rozhovorech s respondenty.

- **VO1:** Jak ovlivňuje osobu užívající návykové látky jeho sociální prostředí?
- **VO2:** Jak ovlivňuje osobu užívající návykové látky jeho rodinné prostředí?
- **VO3:** Jaké životní situace nebo zlomové okamžiky vedly k závislosti na návykových látkách?

6 Metodologie

6.1 Zvolený typ výzkumu

Pro tuto bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní metodu. Kvalitativní metoda zkoumá jevy, faktory nebo problémy v důvěrném prostředí s cílem získat komplexní pohled na danou problematiku, v tomto případě problematiku drogově závislých jedinců.

Kvalitativní výzkum probíhá nejčastěji v přirozených podmínkách sociálního prostředí. Umožňuje navazovat vztahy s respondenty. Kvalitativní výzkum není tak vysoce standardizován jako kvantitativní výzkum a tudíž forma odpovědi nemusí být vždy interpretována pod striktními pravidly. Kvalitativní výzkum má také větší kvality díky svým používaným metodám, jako je pozorování, polostrukturované rozhovory, analýza osobních dokumentů, apod.

První dvě výše uvedené metody jsem použila ke sběr dat. Díky datům takto shromážděných lze blíže určit a popsat, co se děje a dělo v životě respondenta a určit tak jejich důležitost při analýze.

6.2 Metoda získávání dat a jejich analýza

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila metodu hloubkového polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly nahrávány na diktafon s ústním souhlasem respondentů. Rozhovory trvaly v rozmezí 50 – 80 minut. Poté byly zvukové záznamy přepsány. V přepsané podobě byly podrobeny otevřenému kódování. Text byl rozdělen na jednotky a z každé jednotky byl vytvořen určitý kód. Každá jednotka je variabilní. Může zahrnovat jednotlivá slova, slovní spojení, věty či celé odstavce. Po vytvoření kódů dochází k systematické kategorizaci, to znamená, že kódy byly seskupovány dle podobnosti, nebo vnitřních souvislostí, do kategorií (Švaříček a Šedřová, 2014). Nakonec vzniklo celkem 10 kategorií. Tyto kategorie budu dále popisovat v kapitole „Kategorie kódů“.

Tyto kategorie vznikly porovnáváním kódů z jednotlivých rozhovorů. Poté byly kategorie seskupovány napříč všemi rozhovory. Dále byly kategorie zpracovány prostřednictvím techniky vyložení karet. Kategorie jsou rozděleny do určitého obrazce a na základě tohoto uspořádání se sestavuje text převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií. (Švaříček & Šedřová, 2014).

Tuto metodu jsem si vybrala z důvodu, že ji shledávám neoptimálnější pro navázání vhodného kontaktu a vztahu s respondentem. Vzhledem k tématice si myslím, že pocit

bezpečí a pohody je pro respondenta velice důležitý, aby se pro účely výzkumu otevřel a dokázal odpovídat na otázky, pokud možno, v nejlépe komfortní situaci.

Výhoda polostrukturovaného rozhovoru spočívá v připravenosti výzkumníka na rozhovor, ale také ho nenutí tyto otázky striktně dodržovat v daném pořadí, či je nemusí položit vůbec. Také dokáže udržet výzkumníka u tématu a nedovolí mu opustit dané téma rozhovoru nebo zabřednout do jiných témat s respondentem.

Polostrukturované rozhovory umožňují výzkumníkovi spontánně reagovat na odpovědi respondenta a generovat otázky nové, které se ale stále týkají daného tématu.

Nevýhodou však může být dokázat udržet respondenta u vyprávění o bolestných tématech. Respondenti se často snažili na otázky odpovídat jedním slovem, jednoduše, vyhýbat se složitějším souvětím, vysvětlením jejich pocitů, vztahů či popsání zásadních událostí z dětství. Další nevýhodou je možnost ovlivnění respondenta tazatelem – způsobem vnuknutí odpovědi dle představy tazatele. Ze začátku jsem možná tuto chybu na sobě zaznamenala, ale vcelku rychle jsem si to uvědomila a začala se tomuto přístupu vyhýbat.

Pro rozhovor bylo předem položeno 39 otázek, které vycházely z cíle výzkumu a výzkumných otázek. Tyto otázky jsem kladla každému respondentovi. Dle odpovědí a reakcí jsem přizpůsobovala další otázky – pokud bylo potřeba.

Respondenty jsem kontaktovala telefonicky, či přes internet. Místo si mohli zvolit respondenti sami, dle svého vlastního uvážení. Jeden rozhovor se dokonce uskutečnil přes aplikaci Skype.

Na začátku našeho setkání jsem se snažila na základní úrovni navázat vztah s respondentem, uvolnit atmosféru a posléze jsme plynule přešli k rozhovoru. Seznámila jsem je s účelem mého výzkumu. Na konci rozhovoru jsme se více bavili o obecných věcech, emoce jsme nechali doznít a na úplný konec jsme se rozloučili s mým poděkováním za jejich ochotu.

Jelikož byly rozhovory nahrávány na diktafon, bylo možné si dělat poznámky o neverbální komunikaci respondenta, mých pocitech z odpovědí a reakcí, které diktafon nezachytil. Tyto zápisky jsem využila jako doplněk při analýze dat.

6.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl tvořen pomocí dostupného výběru. Před začátkem výzkumu jsem určila kritéria pro výběr respondentů, kterým jsem se řídila. Kritéria pro výběr:

- věk respondenta 20 let a více,
- závislost respondenta na návykových látkách,

- závislost trvající déle než půl roku,
- pobyt v léčebném zařízení, kde respondent podstoupil terapii, jako náhled na svůj život a drogovou kariéru.

Výzkumný soubor se skládá ze čtyř respondentů – 2 muži a 2 ženy, kteří splňují výše zmíněná kritéria. Dle uvedených kritérií jsem zajistila alespoň minimální podobnost respondentů ve výzkumném souboru. Níže uvádím tabulku respondentů s doplňujícími informacemi o nich samotných.

PSEUDONYM	VĚK	PRIMÁRNÍ DROGA	DÉLKA ZÁVISLOSTI	MÍSTO LÉČENÍ
Jiří	27	Marihuana, pervitin	5 let	Psychiatrická léčebna Havlíčkův Brod
Viki	26	Pervitin	2 roky	Psychiatrická léčebna Bohnice, Léčebná metoda Ibogain
Petr	23	Marihuana, pervitin	4 roky	Psychiatrická léčebna SANANIM
Nina	22	Marihuana, pervitin	4 roky	Psychiatrická léčebna Bohnice

Tabulka č. 2 – Seznam respondentů

7 Etické problémy

Před začátkem každého rozhovoru jsem respondenta obeznámila s tématem mé bakalářské práce a také jsem je seznámila se základními otázkami, které jim budou položeny. Toto opatření jsem cítila, jako velice důležité z důvodu, aby se respondent mohl psychicky připravit na daný rozhovor, jelikož si uvědomuji, že otázky a celkové téma, je velice citlivé, které by mohly respondenta zaskočit.

Bylo jim také sděleno, že pokud jim bude jakákoliv otázka nepříjemná, nemusejí odpovídat, také mohou rozhovor kdykoliv přerušit, udělat si přestávku nebo zcela odejít. K samotnému odchodu nikdy nedošlo, ale často respondenti žádali o přestávky. Ty samozřejmě byly dlouhé dle potřeb respondenta.

Respondenty jsem informovala o účelu své bakalářské práce a byla jim zaručena anonymita, proto také používám místo jejich pravých jmen, pseudonymy.

Jelikož jsem rozhovory chtěla nahrávat na diktafon, opakovaně jsem pokládala dotaz respondentům, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru. Poprvé před začátkem samotného rozhovoru a podruhé po spuštění diktafonu, aby byl souhlas respondenta zaznamenán na zvukové stopě.

Jelikož byl jeden rozhovor uskutečněn přes aplikaci Skype, jedná se internetové spojení, jak zvukové, tak vizuální učinila jsem s jedním respondentem další opatření. Bylo to mé ústní ujištění o skutečnosti, že rozhovor provádíme v místnosti, kde se nacházím jen já a že je v pořádku, aby respondent mohl v klidu a bez strachu mluvit a odpovídat na otázky.

8 Kategorie kódů

Z analýzy dat jsem objevila deset hlavních kategorií:

- vztah s matkou,
- vztah s otcem,
- pozitivní zájem druhých,
- věnovaná pozornost,
- volný čas před drogami,
- zlomové okamžiky,
- zájem o drogu,
- důvody k užívání,
- proměny v přátelství,
- emoční ladění.

Dále tyto kategorie blíže představím, pro jejich bližší pochopení. Tyto kategorie jsou společné pro všechny respondenty. Dále v části „Interpretace dat“ budou tyto kategorie interpretovány napříč všemi rozhovory.

První kategorií je *vztah s matkou*. V této kategorii jde o popsání vztahu matky ke svému dítěti, její starost a zájem o něj. Také by měla popsat možná úskalí vzniklá v tomto vztahu, které mohli vést k drogové závislosti. Tato kategorie úzce souvisí a často se propojuje s kategoriemi *pozitivní zájem druhých* a *věnovaná pozornost*.

Kategorie *vztah s otcem* je obdobná jako kategorie popsána výše, ale ze strany otce k dítěti. Jeho zájem o dítě a o celou rodinu. Jeho postoj k výchově a hodnotám. Tato kategorie se propojuje, jako výše uvedená, s kategoriemi *pozitivní zájem druhých* a *věnovaná pozornost*.

Kategorie *pozitivní zájem druhých* popisuje a shrnuje vztah blízké osoby či více osob k respondentovi. Popisuje, jakým způsobem a jak hluboce jejich zájem ovlivnil respondenta a to v pozitivní rovině. Poukazuje na skutečnost a důležitost této osoby na vývoj drogové závislosti respondenta, nebo vliv na samotné ukončení užívání drog. Tato kategorie souvisí i s dalšími kategoriemi jako *vztah s matkou* a *vztah s otcem*.

V kategorii *věnované pozornosti* uvádím spíše negativní vliv blízkých osob na respondenta. Věnovanou pozorností se rozumí nedostatek věnovaného času respondentovi,

nezájem o respondenta nebo dokonce ignorace ze strany blízkých či vzdálených osob. Tato kategorie se často prolíná s kategoriemi *zájem o drogu* a *důvody k užívání*.

Kategorie *volný čas před drogami* popisuje aktivity respondenta. Jakým způsobem vyplňuje svůj čas a jak s ním nakládal. Popis času strávený s přáteli před užíváním. Tato kategorie je spojená hlavně s kategorií *důvody k užívání*.

Kategorie *zlomové okamžiky* má za úkol popsat důležité události respondenta v životě, které ho negativně ovlivnily a mohli ho přivést na cestu užívání drog. Tato kategorie souvisí a je propojená s kategorií *důvody k užívání*.

Kategorie *zájem o drogu* popisuje chuť a obdiv k droze ze strany respondenta. Popisuje přístup k droze a náhled respondenta na drogové účinky. Tato kategorie se často prolíná s kategoriemi *volný čas před drogami* a *důvody k užívání*.

Kategorie *důvody k užívání* shrnují nejdůležitější momenty v životě respondenta, které vedly k užívání drog. Tato kategorie, jak je uvedeno výše, je úzce spojená s kategorií *zlomové okamžiky*.

Předposlední kategorií *proměny v přátelství* poukazují na změny a vývoj přátelství před a s drogou. Jak respondent získával přátele, zda si dokázal udržet svá přátelství a jakým způsobem respondenta ta přátelství ovlivnila. Tato kategorie často odkazuje na kategorie *zlomové okamžiky*, *důvody k užívání* a *volný čas před drogou*.

Poslední kategorií je *emoční ladění*. Popisuje pocity respondenta, které zažíval v dětství spojené s rodinným zázemím a s přáteli. Také popisuje zpětné výčitky či obavy. Tato kategorie je propojená se všemi výše uvedenými kategoriemi. Jelikož se jedná o pocity samotného respondenta na celou jeho drogovou závislost.

9 Interpretace dat

Při analýze dat vzniklo deset kategorií a v této části bakalářské práce skrze tyto kategorie představím výpovědi všech respondentů, pomocí techniky výkladu karet. Všechny rozhovory budu interpretovat společně u jednotlivých kategorií.

9.1 Vztah s matkou

Jiří žil se svou matkou už od narození sám. S matkou trávil velice rád veškerý čas, když měla volno, nebo čas (JK85 *Když jako měla čas, tak si se mnou povídala.*). Jiřího matka hodně pracovala, jakožto samoživitelka (JK85 *Máma měla hodně práce.*). A to se odrazilo na jejich společně stráveném čase, kterého bylo pomálu. Jiří popisuje svoji matku jako velice starostlivou. Vždycky se zajímala o jeho zájmy a přátele (JK95 *Byla zvědavá, ptala se, jaký mám kamarády, co s nima dělím a tak.*). Myslí si, že má se svou matkou hezký vztah a svou matku má velice rád (JK92 *Často říkala, že mě má ráda a tak.*).

Viki měla jako malá se svou matkou krásný vztah, měly se moc rády (VK43 *No my jsme měly vždycky hodně dobrou vztah.*). Její matka se o ní hodně zajímala a často vyjadřovala o Viki velkou starost (VK51 *Ona byla právě hrozně starostlivá.*). Ačkoli matčina starostlivost byla Viki častěji spíše nepříjemná (VK52 *Ona mě moc nechtěla pouštět.*). Viki se svou matkou vždy mohla řešit své problémy a zájmy, její matka byla vždy na jej straně a vždy jí ráda vyslechla (VK76 *My jsme vlastně měly hodně přátelský vztah jako kamarádky, vždycky jsme řešily, jak její chlapy, tak moje.*). Zpětně Viki svoji matku hodnotí jako skvělou mámu, jen si myslí, že ve své výchově udělala jednu chybu, kterou vidí Viki jako zásadní pro její drogovou závislost. Matčino rozhodnutí o nástupu na léčbu po prvním užití tvrdých drog mělo za následek odstartování většího a častějšího užívání návykových látek (VK93 *Ted' jsem si jistá, že to bylo špatný rozhodnutí ze strany mámy.*).

Petr popisuje svůj vztah s matkou jako velice chladný. Nikdy k němu neprojevila zvláštní emoce (PK12 *Žádný velký emoce tam nejsou.*). Zajímala se spíše o jeho školní výsledky, než o jeho pocity nebo trápení (PK13 *Nejčastěji jsme řešili známky.*). Jejich společně strávený čas se také týkal jen školy, vždy se s ním jen učila, když byla potřeba (PK24 *Někdy se ale učila máma se mnou.*). Nikdy za ním nepřišla, když potřeboval, nikdy s ním moc nemluvila (PK22 *Oni za mnou nikdy nepřišli.*). Porodila ho, když ještě byla na vysoké škole a tak na něj neměla moc času (PK10 *Oni nás měli, když byli ještě na vysoké škole a neměli na nás čas.*). Nejvíce dokázala dát svou lásku najevo penězi. Peněz měl od ní dostatek (PK14 *Jako starali se o nás, jako materiálně, to vždycky.*).

Nina nikdy neměla dobrý vztah se svou matkou. Její matka se o Ninu nikdy moc nezajímala (NK30 *O mě starost nikdy moc neprojevila.*). Jedinou její starostí byl její manžel a převážně alkohol (NK46 *je zajímal jen alkohol.*). Zájem o Ninu byl spíše slovní a týkal se běžných věcí, školy a úklidových prací v domácnosti (NK36+NK37+NK38 *Ta byla spíš slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak.*).

U každého respondenta je jakkoli zmíněn, ať už jen v minimální míře, nedostatek času matky pro dítě. Tato skutečnost se odrážela na jejich vztahu. Nedostatek času matky u dvou respondentů byl zapříčiněn velkým množstvím práce. Matky samoživitelky, staraly se o své děti, jak nejlépe mohly, ale jejich práce byla na úkor jejich času s dětmi. U dalších dvou respondentů je zjevné, že matky měly jiné zájmy, kterým dávaly přednost před svými dětmi a tak se jejich vztah nemohl více prohloubit. U jednoho respondenta to způsobila určitá emoční plochost a u druhého větší zájem matky o návykové látky, než o její dítě.

9.2 Vztah s otcem

Jiří svého otce nikdy neviděl. Když byl malý často se na něj ptal své matky, ale ta mu o něm nikdy nic vyprávět nechtěla. Jen říkala, že je jim bez něj líp (JK40+JK41+JK42 *Oni mi vždycky říkala, že bych to nechtěl vědět, že byl hroznej a že nám je bez něj líp a tak.*). Na svého otce se mohl zeptat ještě svého dědy, ale ten mu vždy jen odseknul nějakou uštěpačnou poznámkou, ze které se nikdy nic nedozvěděl (JK48 *Pokud o něm chceš něco vědět, zeptej se matky.*). Po nějaké době, když mu došlo, že se o otci nic od nikoho nedozví, ztratil zájem a přestal se vyptávat (JK44 *A pak mě to jako přestalo bavit no a tak jsem se přestal ptát.*). Jako malý často toužil po nějakém mužském vzoru, představoval si, že kdyby s nimi žil muž (otec) matka by tolik nepracovala a měla na něj více času (JK108+JK109 *Ona by nemusela tolik pracovat, to by pracoval on a ona by měla více času.*). Představoval si, že by to bylo o moc jednodušší a hezčí (JK107 *Bylo by to rozhodně lepší, kdyby máma měla vedle sebe nějakýho chlapa, jako tátu.*). Ale tato touha se mu nikdy nenaplnila.

Viki se svým otcem neprožila přibližně sedm let svého dětství (VK29 *Neviděla jsem ho vlastně od těch 5 do 12, to jsem ho neviděla.*). Otec musel odejít od rodiny kvůli problémům, které sám způsobil. Jeho odchod a nepřítomnost Viki nesla těžce. Hodně jí chyběl a také stále jako malé dítě hledala nějakého nového tatínka, který by s ní a s její maminkou společně žil (VK31 *Jsem k němu hodně tíhla, nebo tíhnu celkově jako.*; VK32 *Když jsem byla menší, tak mi hodně chyběl, jako táta.*; VK34 *Maminko líbil by se ti támhleten pán jako tatínek?*). Nakonec měl otec, ale v její závislosti důležitou roli, na jeho popud podstoupila léčbu

Ibogain, díky které její závislost skončila (VK24+VK25 *On mi řekl, že bud' to podstoupím, nebo se mnou takhle v kontaktu nebude.*).

Petrův vztah s otcem je velice podobný vztahu jaký má se svou matkou (PK9 *Spíš takovej formální.*). Když se Petr narodil, byl jeho otec také na vysoké škole, a tudíž měl na něj stejně málo času, jako jeho matka. Petr se svým otcem vždycky řešil jen obecné běžné denní záležitosti, nikdy se mu nesvěřil s ničím více osobním (PK13 *Spíš řešili školu a tak, než ty city a tak.*). Otec se ho také na nic nevyptával. Petr to popisuje, jako nezájem o jeho osobu ze strany jeho otce. Stejně jako jeho matka dával svou lásku najevo penězi.

Nina se svým otcem měla velice podobný vztah, jako se svou matkou. Stejně jako její matka, měl otec velký zájem o alkohol a to v nemalém množství (NK39 *O mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo.*). Když Nina vzpomíná na dětství, vypráví o hodně křiku a násilí v domácnosti (NK26+NK27 *Křičej, nadávaj a jsou agresivní.*). Dává to hlavně za vinu užívání alkoholu rodičů (NK23 *Alkohol tam byl problém.*). Často když byl otec pod vlivem, použil na Ninu násilí (NK32 *Dostala jsem.*). Jedinou dobrou vzpomínku na svého otce má Nina, ohledně sportu. Byl to právě on, kdo chtěl, aby hrála tenis, a také jí v tom podporoval (NK7 *K tomu mě hodně přivedl v dětství táta.*).

U všech respondentů se objevila určitá absence otce. Ani jeden respondent neměl v dětství dobrý vztah se svým otcem. U dvou respondentů otec v jejich dětství nehrál vůbec žádnou roli, jelikož nebyl vůbec přítomný. Oba tyto respondenti měli určitý zájem o otce, cítili, že jim něco schází. Chtěli mít v rodině nějaký mužský vzor, aby jejich rodina byla úplná. U dalších dvou respondentů otec v jejich dětství figuroval, ale ani v jejich případě o ně neprojevovali dostatečný zájem. U jednoho respondenta byl otec spíše násilnický, díky vlivu návykových látek a v druhém případě nebyl otec schopný navázat jakýkoliv kontakt se svým dítětem.

9.3 Pozitivní zájem druhých

Z Jiřího vyprávění je zřejmé, že v jeho okolí, byla nejdůležitějším člověkem jeho matka. Jiří jí popisuje, jako velice zvědavou matku. Zajímala se o jeho koníčky, o jeho vztahy s přáteli i o školu jako takovou (JK104+JK105 *Učila se se mnou, chtěla, abych měla zájmy a tak.*). Nebyl to povrchní zájem, vždy na něm poznala, že je něco špatně a když se tak stalo, pokaždé za ním přišla a snažila se mu pomoci. Popisuje způsob komunikace jako její monolog, který se mu vždycky líbil. Rád jí poslouchal a vždycky mu potom bylo lépe, uklidnilo ho to (JK89+JK91+JK93 *Často se stávalo, že za mnou přišla s tím, že jsem byl dneska divnej ... měla vždycky zvláštní proslov ... se mi ulevilo a hezky se mi vždycky*

usínalo.). Nakonec i jeho matka měla největší vliv, na ukončení jeho závislosti, když se to dozvěděla, ihned ho vzala na léčení a snažila se mu pomáhat (JK135 *Když jsem se s ní pak viděl, začalo to kolečko léčeben.*). V Jiřího životě byl ještě jeden člověk, který na něj měl pozitivní vliv (JK154 *Učitel tělocviku, byl moc hodnej a hodně mě podporoval ve sportu.*). Byl to učitel tělocviku na střední škole, podporoval ho ve sportu a díky němu měl i na škole více přátel.

Viki říká, že na ní měl největší a nejlepší vliv její otčím, který se v jejím životě objevil v jejích 13 letech (VK154 *Ale největší vliv měl na on.*) Vždycky ho měla moc ráda a velmi ho obdivovala (VK61 *Já ho považuju za člověka, ke kterému já jako vzhlížím.*) Díky němu její matka nebyla už sama a byli opět rodina (VK57+VK59 *Já k němu mám hrozně otcovskej vztah, když přišel tak jsme začali klapat, jako rodina.*). Nejdůležitější věc, kterou od něj dostávala, byla důvěra a volnost a za to mu byla vždy hrozně vděčná (VK64 *On mi dal hodně důvěry a vycházel mi hodně vstříc.*). Důležitou roli v jejím životě měli i její prarodiče. Když byla malá, trávila u nich spoustu času, když její máma byla v práci. (VK46 *jsem byla často u babičky s dědou.*). Se svými prarodiči měla úžasný a otevřený vztah a vždycky jí velice podporovali (VK77 *Mám jako kompletně s mojí celou rodinou hodně otevřenej vztah.*). V průběhu její závislosti na ní měl dobrý vliv jeden terapeut. Bylo to hlavně z důvodu, že na ní moc nenaléhal, nic jí nenutil. Dělal pravý opak než všichni v jejím okolí. Dal jí svobodu rozhodování, netlačil na ní, nenutil jí k útekům a podobně. Vytvořila si k němu takovou důvěru, že si pak za ním přišla dokonce i o pomoc (VK131 *Jsem měla k němu důvěru, k tomu doktorovi.*). Jeho upřímnost a odmítavost si jí získala (VK131 *Tím si mě jako získal no.*).

Jelikož Petrovi rodiče studovali vysokou školu, když se narodil, spíše ho vychovávali jeho prarodiče (PK11 *Tak jsme byli spíš u babičky.*). Ty na něj měli velice dobrý vliv (PK33 *Oni byli skvělí, měl jsem je hrozně rád.*). Jak Petr sám popisoval, dokázali z něj dostat jeho největší trápení, zejména vytrvalost a zájem o něj (PK26 *To ze mě vytáhla babička s dědou.*). Hodně se mu věnovali a dokázali mu dát lásku najevo jinak, než finančními prostředky. Na základní škole měl Petr problémy s ostatními žáky, ti ho dlouhou dobu šikanovali. Ke konci se to dozvěděli i jeho prarodiče a díky nim, zejména díky své babičce, se situace ve škole uklidnila (PK35+PK78+PK79 *Hodně taky pomohli babička s dědou ... babička byla několikrát i v naší třídě ... pak se to fakt zklidnilo.*). Když byl Petr na vysoké škole, začal mít problémy, nedokázal splnit všechny povinnosti, které se na něj hrnuly a díky tomu, začali jeho problémy řešit i jeho rodiče (PK64 *Nakonec jsem ty zkoušky ani nedal.*). Jeho neúspěchy ve škole přitáhli pozornost jeho rodičů a oni se začali o Petra více zajímat a pomáhat mu s jeho problémy (PK65 *Pak se rodiče začali starat.*).

Nina kvůli svým rodičům přišla o celé příbuzenstvo (NK56 *Ostatní rodina, jako tety a ta, ty se právě přestali s rodičema bavit.*). Jediný člověk, který jí byl na blízku, byla její sestra (NK58 *Vlastně jenom já a ségra.*). Ve své sestře měla vždycky oporu, ať už z pohledu nelibé rodičovské zálibě, o které věděla, stejně tak ve všem ostatním, jako byla škola a přátelé (NK50 *Moje jediná opora v dětství.*). Sestra se o Ninu vždycky zajímala, hodně si spolu povídaly a navzájem si mohly důvěřovat (NK49 *No my máme spolu skvělý vztah.*). Byla to i právě ona ke komu si Nina přišla o pomoc, když nejvíce potřebovala (NK86 *Tak jsem za ní přišla, jako že mám problém a že potřebuju pomoc.*). Právě její sestra Nině pomáhala s léčbou drogové závislosti (NK87 *Mě hned dala na léčení a pak se mě vzala k sobě.*)

Každý respondent měl ve svém okolí různé osoby, které na ně měli různým způsobem pozitivní vliv. První respondent uvádí, že nejlepší vliv na něj měla jeho matka, a to jak v jeho dětství, tak poté na ukončení jeho závislosti. Měl ve svém životě ještě jednoho člověka, který na něj měl dobrý vliv, byl to učitel tělocviku, který ho ve sportu podporoval a díky němu bylo pro něj o moc snazší najít si přátele. U druhé respondentky to byl otčím, který přišel do rodiny, když jí bylo 13 let, viděla v něm hodnoty, dle kterých by i ona sama jednou chtěla žít. V jejím životě se objevil také jeden terapeut, který jí měl pomáhat s její závislostí. Jeho pozitivní vliv vidí v tom, že se choval právě úplně naopak, než všichni ostatní v jejím okolí, nedoprošoval se jí, nechtěl jí pomáhat za všech okolností, spíše měl v plánu jí neléčit. Tímto chováním si jí získal, a když měla problém, byl to právě on, za kým si šla o pomoc. Na třetího respondenta měli největší vliv jeho prarodiče. Sám se nikomu nikdy nedokázal svěřit, ale oni mu dokázali dát tolik prostoru a zájmu, že jim se otevřít dokázal. Vždycky mu pomohli a věnovali mu všechno svoji lásku. V posledním případě to byla právě setra, to ona na ni měla největší a hlavně pozitivní vliv. Věnovala se jí, podporovala ji, starala se o ni. Byla oporou a důvěryhodnou osobou, proto také za ní si přišla v nouzi o pomoc a samozřejmě se o ni její sestra postarala.

9.4 Věnovaná pozornost

V životě Jiřího byl jako jediný mužský vzor jeho děda. Od něj se, ale nikdy nedočkal velké pozornosti. Jiří ho popisuje, jako nepropustného člověka, jako někoho, ke komu se nedalo dostat, s kým si nikdy nemohl povídat, možná i proto, že se ho Jiří bál (JK46 *Ten byl nepropustnej.*). Komunikace s dědou byla spíše komunikace mezi dědou a jeho matkou. Děda se nikdy nezeptal přímo Jiřího, jak se má, ptal se vždy jeho matky, v přítomnosti Jiřího (JK56 *Se ptal mámy, jak se mám a tak, a to jsem seděl vedle něj.*). Dalo by se říci, že se mu děda

spíše vyhýbal. Velice těžko se také srovnával s faktem, že nemá žádného otce, který mu v dětství velice chyběl. Když děda zemřel, přestěhovali se blíže k jeho tetě, matčině sestře. Ta na Jiřího byla velice přísná až nespravedlivá, zejména kvůli svým synům (JK81+JK82 *Na mě byla trochu zlejší ... tak jsem za to mol vždycky jen já a oni ne.*). Od doby, co bydleli blíže k tetě, trávil s Jiřího matkou více a více času a to i na úkor společného času matky s ním (JK86 *Ona si pak povídala furt s ní a se mnou byla fakt málo*). Tato skutečnost ho velice vyváděla z míry, a cítil se, být ohrožený.

Viki vždy měla velice starostlivou matku. Když v 18 letech odešla z domu matka jí věčně a neúnavně hledala a nutila k léčbě. To Viki zpětně hodnotí, jako důvod proč v závislosti pokračovala. Neústavná péče a starost jí spíše k drogám přitahovala, než naopak (VK105 *Máma to nenechávala být, ona mě furt hledala. Moje máma je neúnavná.*). Stejný vliv, negativní vliv starostlivosti, měl na ní její profesor herectví. Ten za ní dokonce chodil do léčebny a podporoval jí a snažil se jí pomáhat (VK139+VK140+VK141 *Dokonce za mnou přišel i na detox. Snažil se mě i nějak podporovat, ale jak já nemám ráda tu přehnanou péči.*). To v ní vyvolalo špatné pocity a spíše se mu poté chtěla vyhýbat. Její styl vyhýbání byly právě útěky z domova, z léčeben právě k drogám.

Jako velice negativní posuzuje Petr situaci se svými rodiči, a to hlavně jejich nezájem o něj, když byli na vysoké škole, neměli na něj vůbec čas. Také se vůbec nesnažili s ním navázat nějaký kontakt nebo komunikace (PK22 *Oni za mnou nikdy nepřišli.*). Petr viděl, jak se rodiče baví s jeho mladším bratrem, ale s ním nikdy, jako s bratrem, nemluvili. Samozřejmě si, ale uvědomoval, že jejich vzájemná komunikace byla vlastně z bratrovy iniciativy (PK20 *Brácha za nima furt chodil a pořád se o něčem bavili.*). Ale i tak ho tato situace velice trápila (PK21 *Já jsem nevěděl o čem se s nima baví.*). Když šel na vysokou školu, přestěhoval se do bytu po prarodičích, to způsobilo, že se s rodiči pak vídal, čím dál méně. Jak jsem zmínila výše, na základní škole měl problémy se šikanou a nepomohla tomu skutečnost, že ani učitelé na škole tomu nevěnovali žádnou pozornost (PK86 *Nikdo za mnou nikdy nepřišel ... mě učitelé nezajímali a já je evidentně taky ne.*). Neví se, zda si toho nevšimli záměrně, ale fakt, že neřešili i jen malé potyčky mezi ním a jeho spolužáky zapříčinilo další a daleko větší problémy.

Nina ve svém okolí neměla moc osob, které by se o ni zajímali. Její rodiče byli závislí na alkoholu a více méně je nic jiného nezajímalo. Jediný způsob, jak jí rodiče dávali najevo svůj zájem, bylo záukolování ji domácími pracemi, které oni díky své závislosti nezvládali (NK42+NK44 *Jsem musela uklízet ... to byla jediná hranice.*). Když byl nějaký problém, například se špatnými známkami ve škole, neřešili ho. Jen informovali Nininu sestru o dané

skutečnosti a nechali jí, aby ona to za ně vyřešila ona sama (NK69+NK40 *Maximálně to vyžvanili ségře a nechali to ní, aby to jako vyřešila. Takhle to na ní plivli a starej se.*). Nina nikdy neměla dobré výsledky ve škole, a proto si myslí, že ani učitelé neměli o její osud žádný zájem (NK67+NK94 *Nikdy jsem nebyla ve škole hvězda ... takže obdiv učitelů se nekonal.*).

U dvou respondentů se objevil prvek přehnané péče matky, která je spíše negativně ovlivnila. U jednoho to byla neúnavná kontrola, která respondenta nutila utíkat z domu k droze. U druhého zahrály roli ambice matky na respondenta. Když nemohl dostat jejím nárokům, nedokázal žít s tím pocitem a to ho dovedlo až k droze. U dalších dvou respondentů je očividný nezájem ze strany rodičů, který na ně samozřejmě neměl dobrý vliv. U jednoho respondenta měl na toto chování rodičů vliv alkohol, který jim zaplňoval většinu volného času. Poslednímu respondentovi rodiče nedokázali žádným způsobem projevit hřejivý cit, zájem nebo alespoň snahu.

9.5 Volný čas před drogami

Na základní i střední škole se Jiří věnoval hlavně sportu. Už od základní školy měl nejlepšího kamaráda, se kterým trávil všechnen volný čas, společnými hrami a sportem. Po odstěhování také trávil svůj čas se svými bratranci, jezdili spolu na kole, hráli fotbal. Dalo by se říci, že sport, kamarád a bratranci vyplňovali jeho veškerý volný čas (JK79 *Hráli jsme spolu fotbal, jezdili na kole a tak.*).

Viki svůj volný čas převážně vyplňovala tancem a tréninky. Tanec vyplňoval její volný čas po celou základní školu a bylo to tak i na střední škole (VK138 *Od 3 let jsem chodila na gymnastiku, měla jsem furt jako tréninky a už od 6 let jsem chodila na balet*). Později se přidaly i zábavní akce s přáteli, na ty začala chodit už ve 13 letech, zajímavé je, že v tu samou dobu se v jejím životě objevil matčin přítel (VK50 *Já jsem právě ve 13 začala kouřit a chodit na párty.*).

Petr svůj volný čas trávil zejména o samotě. Neměl žádné přátele, jen kamarády, které znal u babičky (PK38 *Před tím jsem moc kamarádů neměl.*). Říká o sobě, že byl vždycky jiný, než ostatní a že nebyl schopný si najít přátele (PK72 *Já toho nebyl schopný.*). Také neměl žádné zájmy, jako je třeba sport, kterými by zaplnil svůj volný čas a svou samotu.

Nina neměla nikdy moc volného času (NK8 *Ten sport mi vyplňoval hodně času, spíš mi žral všechnen čas.*). Byla velice zaměstnaná svým koníčkem, tenisem. Po škole chodila neustále na tréninky. Nikdy neměla moc přátel, ale díky tenisu, si našla svého nejlepšího

kamaráda, se kterým trénovala a poté také s ním trávila spoustu času (NK59 *Jsme spolu hodně trénovali tenis a hodně jsme spolu trávili čas.*).

Většinou respondentů vyplňoval volný čas před drogou převážně sport. Tato aktivita jim zaplnila spoustu času, a tudíž poté neměli čas na experimenty. Každý z těchto respondentů poznal, jak vypadá přátelství bez drogových účinků. Poslední respondent neměl žádné koníčky, měl spoustu volného času, který trávil o samotě a bez přátel.

9.6 Zlomové okamžiky

Hlavním důvodem proč se Jiří rozhodl pro svoji drogovou dráhu, byla neschopnost najít si pracovní uplatnění bezprostředně po maturitě (JK15 *Bylo mi ze sebe na nic, že jsem jako nemohl sehnat práci.*). Ztratil zájem o sport, neměl práci a najednou před ním byla spousta nezaplňeného času, který si díky svým přátelům rozhodl zaplnit návykovými látkami. Měl veliký zájem postarat se o svou matku, ale kvůli tomu, že neměl práci a ani materiální prostředky nezvládl (JK19 *Tak jsem cejtíl, že jako na mě nebude pyšná.*). Začal se cítit špatně a jediné, co mu pomáhalo, byly právě drogy. Důležitým okamžikem bylo také jeho rozhodnutí odstěhovat se od své matky do Prahy, kde měl, dle svého přítele, větší a lepší možnosti, a to jak sehnat práci tak i drogy (JK127+JK128 *Mě jeden kámoš přemluvil, že se přestěhujeme do Prahy, že je tam víc možností.*).

Viki považuje za největší zlomový okamžik moment, kdy se o jejím problému dozvěděli její spolužáci na střední škole (problém, který nastal po prvním užití tvrdé drogy, poté byla matkou donucena jít na léčbu), (VK96 *Dozvěděla se o tom moje třída.*). Její spolužáci tuto skutečnost prozradili i jejich profesorovi a nakonec o tom věděla celá škola (VK97 *A ty to řekli mému profesorovi na herectví a najednou to věděla celá škola.*). Když se tak stalo, Viki poté nechtěla do školy nadále chodit a začalo její kolečko utíkání, jak z domova, tak ze školy a to právě k drogám (VK99 *Vůbec jsem se tam nechtěla vrátit.*).

Jako první zlomový okamžik u Petrové závislosti je ten, že si našel své první přátele, které velice drogy zajímali a oni po něm požadovali, aby je užíval s nimi (PK43+PK44 *Mě trochu nutili ... at' nejsem padavka.*). Nejvíce zásadní moment, ale byl, když jeho prarodiče umřeli (PK2 *Pak zemřeli prarodiče.*). To se jeho závislost hluboce prohloubila. Kvůli jeho zármutku a špatným náladám, drogy bral více a více.

Nejdůležitější a nejvíce zlomový okamžik v životě Niny, byl její úraz, který zapříčinil, že už nadále nemohla sportovat, hrát tenis, jako dříve (NK10 *Doktoři mi už ten sport nedoporučovali.*). Najednou v jejím životě bylo spousta nezaplňeného času. Tento volný čas

se sama rozhodla, zaplnit nově nalezeným přáteli, se kterými hodně experimentovala s drogami (NK12+NK13 *takže jsem se takhle vpustila do společnosti a začala jsem si vyplňovat čas téměř zábavama, a k tomu prostě patřily i drogy.*).

U každého respondenta byl zlomový okamžik pro užívání drogy jiný. U prvního způsobilo závislost pracovní neuplatnění a zvýšení volného času. Respondent se nedokázal postavit svým problémům a začal utíkat k drogám. V druhém případě to bylo trochu složitější. Nejvíce hrálo roli prozrazení drogového problému v její škole, poté se tam nechtěla vrátit a zvolila nejnadanější cestu, útěk k drogám. U třetího respondenta je zřejmé, že ho nejvíce ovlivnila smrt blízkých osob, prarodičů, která způsobila zvýšení užívání drog. V posledním případě se jednalo o úraz, který zapříčinil konec sportu, najednou před ní bylo spoustu volného času, který se sama rozhodla zaplnit zábavou a experimentováním s drogami.

9.7 Zájem o drogu

Jiří nikdy neměl zájem o tvrdé drogy jako takové (JK29 *No jako ze začátku se mi nechtělo.*). Jeho zájem vytvořilo jeho okolí, jeho přátelé. Vyprávěli mu, jaké to je na drogách, sdělovali mu jejich zážitky a vychvalovali drogové účinky (JK21 *Že mi jako bude líp.*).

Viki o drogách nikdy moc nepřemýšlela, nikdy jí také nenapadlo, že by zrovna ona s nimi měla někdy problém. Díky své zbrklé povaze a nedomyšlení věcí se k návykovým látkám přiblížila a nakonec je začala užívat ve velké míře (VK87 *Já jsem takovej extrémista, jsem nad tím nika nepřemýšlela.*).

Petrův zájem o drogu byl spíše zprostředkovaný a to skrze jeho nová přátelství (PK43 *tlak od kámošů, tak jsem to zkusil.*). Začal s nimi experimentovat s drogami a díky jejím účinkům měl stále větší chuť je zkusit užívat dále (PK5 *Pak jsem s nima i experimentoval.*).

Zájem Niny o drogu byl velký (NK17+NK20 *Vždycky jsem to chtěla zkusit ... já jsem do toho šla hned a ráda.*). Když ztratila možnost hrát nadále tenis, sama se rozhodla, že zvolí cestu s návykovými látkami. Nina vždycky obdivovala jejich způsob života to, jak si užívali stavů na drogách (NK16 *Mě se jako líbil ten jejich způsob života.*). Vždycky chtěla zkusit jejich účinky sama na sobě (NK20 *Vždycky se mi líbilo, jak si ten stav užívají, jak mi to popisovali, ty stavy.*). Ani skutečnost, že její rodiče užívali nadměrně alkohol, ji od drog nezastrašila (NK28 *Já jsem věděla, že jsem jiná.*). Spíše si o sobě myslela, že ona bude jiná, že nemá komu ublížit (NK28 *Nebo aspoň jako nemám děti, kterých by se to dotklo.*).

U třech respondentů byl zájem o drogu zprostředkovaný jejich okolím, přáteli. Bylo tu vychvalování drogových účinků, pouhá nabídka či nucení do užívání drog. V posledním případě šlo o touhu drogu zkusit a velký obdiv jejich účinků.

9.8 Důvody k užívání

Poprvé když si vzal Jiří tvrdou drogu, nebylo to z jeho vlastního rozhodnutí. Jednou se k jeho partě přátel přidal jeho bratranec, který ho donutil, aby ji zkusil (JK112 *On mě právě donutil, abych si dal trávu.*). Stejně to bylo i v době, kdy nemohl Jiří najít práci, cítil se méněcenný a měl velice špatné nálady a v tu dobu mu jeho přátelé nabídli znovu. Vychvalovali mu účinky drog, sdělili mu, že se bude cítit lépe a tak na jejich popud ho zkusil (JK21 *Ať to zkusím zas, že to bude lepší.*). Neposlední důvod k začátku jeho drogové závislosti byl fakt, že mu matka vyčítala jeho neúspěchy. Nebylo to přímé vyčítání, ale spíše ho popisuje jako nepřímý útok, díky kterému se cítil velice zahanbeně (JK36+JK15 *Uměla dělat někdy takový ksichty, jako vyčítavý, že jsem se v tu chvíli cejtil fakt, jak idiot.*).

Hlavním důvodem pro odstartování drogové závislosti Viki byla zejména nabídka drogy od její kamarádky (VK88+VK89 *Ona se mě zeptala, jestli chci taky a tak jsem řekla, že jo.*). Nešlo o žádné nucení společnosti, bylo to dáno její povahou, extrémností, začala s tím zcela dobrovolně (VK90 *Nikdo mě nenutil.*). Také na její závislost měli vliv mladí narkomani, které potkala na svém prvním léčení. Ti jí vyprávěli o svých zážitcích, a o tom jak je droga skvělá, to jí nakonec povzbudilo v braní ještě více (VK94+VK95 *Oni tě tam naučí věci, a tehdy jsem tam k tomu čuchla.*).

Hlavním důvodem proč Petr začal užívat drogy, byli jeho přátelé. Ti ho spíše přinutili, aby návykové látky začal užívat. Smrt jeho prarodičů zapříčinila fakt, že s drogami řešil své vnitřní problémy a špatné pocity. Další důvod, který Petra udržoval na návykových látkách, byl, že mu drogy pomáhaly zvládat školní povinnosti (PK59 *Já jsem se pak víc mohl i naučit.*). Vlivem účinků drog zvládnul i maturitu, kterou musel zvládnout po smrti prarodičů. Drogy mu také pomohli zvládnout přijímačky na vysokou školu.

Hlavním důvodem proč se rozhodla brát návykové látky, bylo ukončení tenisové kariéry a hlavně skutečnost, že je vždycky chtěla zkusit (NK17 *Vždycky jsem to chtěla zkusit.*). Nějakým způsobem jí drogové účinky lákaly. Z dětství měla obrázek, že užívat drogy (alkohol, i jiné) je naprosto normální, díky svým rodičům (NK95 *Já jsem měla z dětství obrázek, že je to normální.*). Také jí drogy velice pomáhaly v zapomínání jejich problémů

(NK65 *Na všechno jsem zapomněla.*). Ty se hlavně týkali jejich rodičů, kteří se k ní nechovali mile (NK27 *Otec ten byl hrozně agresivní.*).

U prvních dvou respondentů hrála velkou roli v jejich závislosti nabídka drog ze strany přátel. U prvního respondenta nastala situace, kdy si nemohl najít práci, nevěděl si rady se svým volným časem a poté přišli jeho přátelé s nabídkou drog a té se respondent chytil. V druhém případě šlo také o nabídku drogy, ale hrála zde velkou roli povaha respondenta. Extrémní chování a nedomýšlení věcí zapříčinilo rychlý vpád do závislosti. U třetího respondenta šlo spíše o donucení přátel, respondent si chtěl toto přátelství udržet, a proto také začal experimentovat s drogami. Droga mu také pomáhala se školními povinnostmi, které měl za úkol zvládnout. Říká, že drogy mu pomohly při skládání maturitních a přijímacích zkoušek. U posledního případu nešlo vůbec o žádné nucení do drogy, byla v tom touha a chuť zkusit si život, jaký vždy obdivovala, pod účinky drog svých přátel.

9.9 Proměny v přátelství

Již na základní škole měl Jiří nejlepšího přítele. Trávili spolu hodně volného času. Když šli na střední školu, jejich zájmy se začali odlišovat, ale jejich přátelství stále trvalo. Když začal Jiří experimentovat s tvrdými drogami se svými přáteli ze střední školy a svým bratrancem, jeho nejlepší přítel neměl zájem (JK117 *Ten nejlepší kams o to neměl zájem.*). A nakonec jejich přátelství skončilo na základě užívání drog Jiřím. Stejně tak se začal izolovat od ostatních spolužáků na střední škole (JK118 *To jsem se hodně izoloval od těch spolužáků.*). Nakonec se přátelil jen s kamarády, kteří také brali návykové látky (JK121 *Vlastně jsem přišel o všechny čistý kamarády.*).

Na základní škole Viki neměla moc přátel, svůj volný čas trávila na trénincích a neměla čas na chození ven s přáteli jejího věku (VK136+VK137 *Já jsem byla jiná od mala, já jsem moc neměla kamarády.*). Dokonce si z ní dělali i srandu (VK144 *Často si ze mě dělali srandu, že jsem jako baletka.*). Své přítelkyně Viki potkala až na střední škole (VK147+VK148 *Na tý konzervatoři to bylo jiný, tam jsem si fakt našla fajn lidi.*). S nimi začala chodit na zábavné akce a začala s nimi kouřit. Nikdo z této party nebral tvrdé drogy až na jednu kamarádku, která jí drogu nakonec nabídla. Po tom, co její spolužáci na střední škole prozradili její drogový problém po celé škole, Viki se dostala do party, kde měla jen kamarády, kteří brali návykové látky (VK107 *Měla jsem takovou svoji partu.*). O své přítelkyně ze střední školy přišla velice rychle, stejně tak rychle se její závislost prohlubovala.

Petr od dětství neměl moc přátel, spíše trávil čas o samotě, nebo se svými prarodiči (PK39 *To jsem moc kamarádů neměl, jako ve škole.*). Na základní škole se musel potýkat se šikanou. Ta se nejdříve projevovala nenápadně, spolužáci si z něj ze začátku dělali jen srandu, kradli mu věci a podobně (PK74 *No oni mě hodně nadávali.*). Nakonec se ale situace začala zhoršovat a objevilo se i fyzické násilí ze strany spolužáků (PK75 *Pak mě i některý mlátili.*). Když šel Petr na střední školu, vymyslel si způsob, jak si najít přátele (PK40 *Děla jsem fůrky na úkor učitelů, a tím jsem u nich stoupnul v ceně.*). Nechtěl, aby se situace ze základní školy opakovala. Vyhledával, ale takové party, které spíše porušovali pravidla. Trávil čas s přáteli po hospodách a po zábavných akcích, kde se setkal nejprve s lehkými drogami. Těžké drogy začal brát z důvodu, aby o své přátele nepřišel (PK71 *Pro mě bylo důležité, abych měl kamarády.*). Bylo pro něj velice důležité, aby jeho přátelství přetrvalo a tak tomu obětoval všechno.

Nina nikdy moc neudržovala žádné přátelství. Ze začátku svého dětství měla jednoho přítele, se kterým trénovala tenis a trávila s ním spoustu času. Po jejím úraze, se ale rozhodla připojit k partě, kterou vždycky obdivovala, a se kterou užívala návykové látky (NK59+NK62 *To bylo hrozně fajn, měli jsme toho hodně společného a tak ... prožívali jsme skvělý věci.*). Po nějaké době toto své první přátelství ztratila, kvůli svému zájmu o drogu. Vypráví, že si to s nimi velice užívala a že s nimi prožívala krásné období. Po nějaké době, kdy už užívali více, se začala její parta přátel rozpadat, začala ztrácet své přátele a velice rychle byla sama (NK81+NK82 *Najednou se parta rozbila ... vlastně docela rychle jsem byla sama.*). Kvůli této samotě se její drogový problém začal prohlubovat. Když už neměla žádné materiální prostředky na drogu a její stav se začal zhoršovat, přišla si říct o pomoc své sestře, která jí bez váhání pomohla (NK85 *Nebyla jsem schopná si je vydělat.*).

Tři respondenti udržovali přátelství již před drogami. Všichni ho popisují, že to bylo velice hezké a čisté přátelství, které u každého respondenta skončilo kvůli návykovým látkám. Nahradilo je přátelství, které se točilo kolem drog a stavů na nich. Tato nová přátelství, ale u žádného respondenta netrvala dodnes. S ukončením užívání drog, skončilo i jejich přátelství. Poslední respondent neměl žádné přátelství před drogou. Ze základní školy, znal je ponižování, urážení a násilí ze strany spolužáků. První přátelství, které měl, bylo právě založeno na experimentování a užívání drog. Byl nucen, aby se přátelství udrželo, užívat návykové látky. Ani toto přátelství po ukončení užívání drog nadále netrvalo.

9.10 Emoční ladění

Jiřího stále provázela vina. Stála již na začátku jeho drogové kariéry. Vina vůči matce, že jí nedokáže zabezpečit, jak si představoval (JK18 *Bylo mi ze sebe na nic, jako kvůli mámě.*). Chtěl, aby na něj mohla být pyšná, aby dostal jejich představ o něm (JK19 *Tak jsem cejtil, že na mě nebude pyšná.*). Nakonec když se dostal, kam se dostal, nebyl schopný si říct své matce o pomoc, kvůli studu, který vůči ní pociťoval (JK129 *Já jsem nechtěl, aby mě tak máma viděla.*).

Když pomineme pozitivní účinky na náladu člověka, Viki se často potýkala s pocity viny. Vina vůči matce, nesnášela, že jí ubližuje, nechtěla vidět, jak její matka trpí a brečí, což zapříčinilo jejím útekům z domova (VK70+VK104+VK105 *Ona furt brečela a to bylo nepříjemný být doma a tak jsem utíkala.*). Dalším doprovázející pocit byl stud, styděla se před svými spolužáky i před svým profesorem a opět zde zahrálo roli její vyhýbavé chování a to byl útek před problémy, útky k drogám (VK100 *Jsem se styděla.*).

Petr zejména pociťoval velkou samotu a to nejen díky svým rodičům a skutečnosti, že neměl přátele, ale zejména proto, že velice brzy ztratil dvě osoby, které mu byly nejbližší. Kvůli této ztrátě měl velice špatné nálady, což je více, než pochopitelné. Také kvůli jeho situaci na základní škole musel bojovat s neustálým pocitem ponížení, který ho doprovází stále. S tímto faktem souvisí další pocity, jako byl strach ze spolužáků, kteří ho ponižovali a trápili a z toho vyplývající neochota se někomu svěřit, strach někomu se svěřit (PK84+PK85 *Spolužáci mě hodně vystrašili, takže jsem se hodně bál.*).

Ninu do teď doprovází nepříjemný pocit, který nabyla díky svým rodičům. Jsou to právě pochyby o její existenci jako takové. Rodiče jí často pod vlivem alkoholu říkali, že se narodila omylem, že nebyla plánovaná, zkrátka že je to omyl (NK22 *Já jsem se vlastně narodila omylem ... tak to mám na talíři furt.*). Tento pocit v ní samozřejmě nezanechal nic dobrého.

První dva respondenty vždy doprovázely pocity viny vůči lidem, kterým ublížili. Také stud před jejich blízkými jim nedovolil, říct si někomu o pomoc. Třetího respondenta často zasahoval pocit osamění. Nejdříve si nemohl najít přátele, poté mu umřeli jeho nejbližší. Bojoval také s pocity studu či ponížení, které měl díky spolužákům na základní škole, kteří ho uráželi, okrádali a ubližovali mu. V posledním případě šlo o existenciální pochyby o vlastní osobě, které byly způsobeny rodiči.

10 Zodpovězení výzkumných otázek

Na následující výzkumné otázky budu odpovídat na základně výše provedené interpretace dat z provedených rozhovorů. Zjištěná data z rozhovorů potvrzují odbornou literaturu a výzkumy, ze kterých jsem čerpala pro vytvoření teoretické části. Získané poznatky platí pouze pro tento konkrétní výzkumný soubor.

- **VO1:** Jak ovlivňuje osobu užívající návykové látky jeho sociální prostředí?

Každý respondent uvedl, že ho nějakým způsobem ovlivnilo jeho okolí přátel. Jednalo se hlavně o nabídku drogy právě ze strany přátel. Droga byla u každého z respondentů zpřístupněna přáteli. Respondentům byly drogové účinky popisovány v těch nejlepších barvách tak, aby je začaly také lákat.

Jeden z respondentů uvádí, že návykové látky musel užívat pod nátlakem jeho přátel. A dále drogy užíval z důvodu udržení si jejich přízně. Na druhé straně u jiného respondenta nešlo o nátlak ani v nejmenším. Důvodem pro užívání návykových látek byl obdiv drogy a chuť jí zkusit.

Každého respondenta ovlivnili přátelé v užívání návykových látek, ovšem se jejich vliv u jednotlivých respondentů projevil jiným způsobem.

Velký vliv na užívání návykových látek respondentů měla škola, přesněji učitelé, kteří byli spjati s životy respondentů. Většina respondentů necítila žádný zájem ze strany školy a jejich učitelů. Nikdo jim v jejich cestě s drogami nebránil, neupozornil jejich nejbližší rodinu na změněné chování ani neprojevil chuť nebo zájem řešit nebo pomoci jim s jejich problémy.

U jednoho respondenta byly vyjádřeny projevy zájmu ze strany profesora, ale v tomto případě měly spíše negativní a destruktivní účinky. Takové účinky, které respondenta dovedly blíže k droze.

- **VO2:** Jak ovlivňuje osobu užívající návykové látky jeho rodinné prostředí?

Žádný z respondentů nepochází z rodiny, kde by bylo jednoduché vyrůstat. Dva z respondentů vyrůstali bez svého otce. U jednoho z respondentů se však v průběhu dětství objevil muž, který dokázal zastat roli otce a poskytnout tak jistou míru mužského vzoru. U dalších dvou respondentů otec hrál v jejich dětství určitou roli. Nebyl to však, dle jejich slov, dostatečně vhodný rodičovský vzor. Ani jeden z nich neprojevoval zvláštní zájem o jejich výchovu a vnitřní dění. Měli své vlastní zájmy, které stavěli nad respondenty samotné. U jednoho z respondentů šlo i o patologické jevy, alkohol a fyzické násilí.

Všichni respondenti vyrůstali se svou matkou. Dva z nich popisují svůj vztah s matkou, jako velice láskyplný. I když byly velice zaměstnané, aby jako samoživitelky dokázaly uživit svou rodinu, jejich zájem o ně byl více než viditelný. U dalších dvou respondentů byl vztah s matkou spíše chladný. Matky o ně neprojevovaly dostatečný zájem. V případě, kde byl v rodině otec s alkoholovým problémem, stála vedle něj jako druhý rodičovský vzor matka, která se potýkala se stejným problémem, jako on.

U většiny respondentů hráli důležitou roli v jejich dětství prarodiče. U dvou respondentů měli na jejich výchovu velmi pozitivní vliv. Věnovali jim velkou pozornost a starost. U dalšího respondenta byla přítomnost dědy spíše destruktivní. Děda nebyl schopný s ním nikdy navázat bližší vztah a choval se spíše odměřeně. Nedokázal zaujmout pozici, kde by mohl zastoupit chybějící mužskou roli a pomoci při výchově.

Dva z respondentů vyrůstali v rodině jako jedináčci, neměli sourozence. Druzí dva respondenti měli vždy po jednom sourozenci. S nimi udržovali velice hezký vztah a dle jejich slov se měli vždycky rádi. U jednoho respondenta měla sestra velký a velice pozitivní vliv. Spíše zastupovala rodičovskou roli, kterou zvládala velice dobře.

- **VO3:** Jaké životní situace, zlomové okamžiky vedly k závislosti na návykových látkách?

U každého z respondentů se objevila jiná, ale stejně hodnotná, situace, která vedla k začátku užívání návykových látek.

U prvního respondenta byla zásadní situace hned po maturitní zkoušce. Nedokázal si najít pracovní uplatnění, začal se cítit méněcenný, nedokázal se postavit na vlastní nohy a nedostal ambicím jeho matky. To a navíc nabídka drog od přátel spustilo jeho závislost na návykových látkách.

V druhém případě hrálo velkou roli nalákání k užívání vychvalováním drogových účinků ze strany mladých narkomanů. Tato skutečnost a povaha respondenta prohloubily závislost respondenta. Dále neustálá péče a starost matky jí k drogám více a více přitahovala.

U třetího respondenta měla největší vliv na užívání drog smrt prarodičů. Pocity, které tuto ztrátu doprovázely, se snažil respondent utlumit účinky návykových látek. Stejně tak ho velice ovlivnilo jeho přátelství. Respondent měl velký problém najít si přátele a ty, které si našel, ho přinutili návykové látky užívat. Nakonec je užíval hlavně z důvodu, aby toto navázané přátelství trvalo i nadále.

U posledního respondenta hrála největší roli chuť okusit drogu a její účinky. Především z důvodu obdivu života s návykovými látkami a také kvůli potřebě zapomenout na nepříjemné chvíle z dětství způsobené rodiči.

11 Diskuze

Z odpovědí všech respondentů je zřejmé, že závislost na návykových látkách byla ovlivněna jejich sociálním a rodinným prostředím v průběhu dětství a dospívání. Skutečnost, v jaké rodině vyrůstáme a s čím se musíme potýkat, někteří lidé nedokážou unést a vyřešit lepší cestou. Bylo pro ně snazší sáhnout po příležitosti rychlé úlevy.

Jak jsem již uváděla v teoretické části této práce, role obou rodičů jsou velice důležité v průběhu raného růstu a dospívání. Děti berou své rodiče za vzor, ke kterému vzhlíží a skutečnost, když v rodině jeden z rodičů chybí, jako u dvou respondentů v tomto výzkumu, dítě dostatečně nechápe danou situaci a často mívá pocity prázdnoty. Tyto pocity prázdnoty se každý jedinec snaží nějakým způsobem zaplnit, jednou cestou mohou být i návykové látky.

Na základě pevné vazby s rodiči si poté dítě tvoří vazby i mimo rodinný kruh. Když ale vazby s rodiči nefungují, může nastat situace, jako u každého respondenta tohoto výzkumu, že si najdou nebezpečnou formu přátelství, která na ně má negativní vliv.

V konečné formě tento výzkum jen potvrzuje výsledky předešlých výzkumů, ze kterých jsem čerpala v teoretické části. Jako oni i já jsem došla k faktu, že nevhodné sociální a rodinné prostředí nebo negativní zážitky v dětství mohou negativně ovlivnit pozdější chování jedince.

Neměla jsem možnost s respondenty navázat dostatečně bezpečný a otevřený vztah. S některými bylo velice těžké dohodnout termín schůzky, setkání a proto jsem se s nimi mohla setkat jen jednou. Snažila jsem se tedy od nich zjistit, co nejvíce informací, ale v průběhu analýzy dat jsem přicházela na skutečnost, že bych se potřebovala na nějaká fakta blíže doptat, nebo si je nechat více do podrobností vysvětlit.

V průběhu analýzy dat jsem zjistila, že jsem často dělala při rozhovorech velkou chybu. Často jsem měla sklon k sumarizování skutečností a fakt ze života respondentů, poté mi už respondenti odpovídali jednoduchými odpověďmi, které se nedali kódovat. A tak jsem ochudila výzkum o spoustu zajímavých informací.

Princip kvalitativního výzkumu je založen na subjektivitě a tak je možné, že by respondenti interpretovali jejich odpovědi jiným způsobem, než jsem je interpretovala já.

Díky výzkumu jsem zjistila, že bylo velice důležité u každého respondenta, mít kolem sebe alespoň jednoho člověka, kterému důvěřuje a který mu byl schopen pomoci. V každém případě vždy vyhledali pomoc nějaké léčby, léčebny. Skutečnost, že takové místa existují je velice důležitá, jelikož spousta lidí by si nedokázala poradit, jak nejlépe pomoci osobě, která má problém s návykovými látkami.

Tématika tohoto výzkumu mě jistě určitým způsobem citově zasáhla, a proto je možné, že interpretace získaných dat je do jisté míry ovlivněna mojí subjektivitou.

12 Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala popsáním drogových látek jako takových. Poté jsem se už více soustředila na drogovou závislost a jejími příčinami vzniku. Také jsem se snažila poukázat na vzorek lidí, kteří jsou více predisponovaní k užívání právě návykových látek. Následně jsem popisovala rodinu a hlavně rodičovské styly výchovy a jak ty následně působí na jedince. V neposlední řadě jsem se věnovala kapitole, jaký má rodina vliv na vznik závislosti u dítěte. V posledních dvou kapitolách jsem se věnovala předškolnímu a školnímu věku dítěte. Zde jsem popisovala, jak by měla probíhat socializace jedince. Jak jsou v těchto letech důležité jasně vymezené hranice a role osob, které obklopují jedince.

V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum. Výzkumu se zúčastnili čtyři respondenti, osloveno jich bylo více, ale díky jejich osobnostní povaze nebylo setkání možné uskutečnit. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda byl v předškolním nebo školním věku jedince určitý faktor (absence rodiče, málo péče, negativní vliv přátel, ...), který ho vedl k užívání návykových látek. U každého respondenta se ukázala jiná forma dysfunkce jeho rodiny a navázaných vztahů, které již přímo nebo nepřímo vedly jedince k užívání drogových látek. Nedá se však obecně říci, který z faktorů byl spouštěčem, u jednotlivých respondentů.

Dle mého názoru rodina a rodinné vztahy jedinců, kteří užívají nebo užívali drogové látky, není jediný důvod pro odstartování závislosti, ale je to jeden ze stěžejních faktorů. Právě v rodině, od svých rodičů, se učíme, jak se chovat, jak řešit konflikty, jak navazovat vztahy a podobně. Když tento vzor jedinci nemají, nebo je nějakým způsobem narušený, nenaučí se jak správně řešit nastalé situace, jak poznat s kým je vhodné udržovat vztah a s kým ne. V tomto ohledu je nemalá pravděpodobnost, že jedinec vidí právě východisko v užívání drogových látek.

13 Zdroje

13.1 Literární zdroje:

BARNARDOVÁ, Marina. Drogová závislost a rodina. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-386-8.

DUNOVSKÝ, Jiří. Sociální pediatrie – vybrané kapitoly. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.

FONTANA, David. Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.

HAJNÝ, Martin. O rodičích, dětech a drogách: drogy a jejich účinky: rizika zvyšující užívání drog: léčba: problémové situace. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0135-9.

HELLER Jiří, PECINOVSKÁ Olga. Pavučina závislostí. Praha: Togga, spol. s.r.o., 2011. ISBN 978-80-87258-62-0.

HOSKOVCOVÁ Simona. Psychická odolnost předškolního dítěte. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-247-1424-8.

Kolektiv autorů sdružení SANANIM. Drogy – otázky a odpovědi. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-223-2.

KOUKOLÍK, František, DRTILOVÁ, Jana. Vzpouora deprivantů – nestvůry, nástroje, obrana. Praha: Galén, 2006. ISBN 978-80-7492-120-9.

KUBIČKA, Luděk. Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1959.

MINAŘÍK, Jakub. Stimulácia. In: KALINA, Kamil. et al. Drogy a drogové závislosti 1, Mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

MIOVSKÝ, Michal. Konopné drogy. In: KALINA, Kamil. et al. Drogy a drogové závislosti 1, Mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. Alkohol, drogy a vaše dítě. 4. vydání. Prah: BESIP, 1997. ISBN 80-7178-831-5.

PECHA, Roman a MOTÝL, Petr. Perníková chaloupka. Ostrava: Protimluv, 2013. ISBN978-80-87485-10-1.

PRESL, Jiří. Drogová závislost. Praha: Maxdorf, 1994. ISBN 80-85800-18-7.

SHAPIRO, Harry. Obrazový průvodce drog. Praha: Svojtka, 2008. ISBN 978-80-7352-295-7.

VÁGNEROVÁ, Martina. Vývojová psychologie- dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALÍČEK, Pavel. Rostlinné a omamné drogy. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7.

13.2 Periodické zdroje:

ANDA, F. Robert a kol. Adverse childhood experiences, alcoholic parents and later risk of alcoholism and depression. United States: Psychiatric Services, 2002. Dostupné z:

<http://ps.psychiatryonline.org/doi/full/10.1176/appi.ps.53.8.1001>

ARNOW, A. Bruce PhD. Relationships between childhood maltreatment, adult health and psychiatric outcomes and medical utilization. United States: The journal of clinical psychiatry, 2004. Dostupné z:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/?term=Relationships+between+childhood+maltreatment%2C+adult+health+and+psychiatric+outcomes+and+medical+utilization>

ENOCH, Mary-Anne. The role of early life stress as a predictor for alcohol and drug dependence. United States: Psychopharmacology, 2011. Dostupné z:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3005022/>

13.3 Další zdroje:

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10 : desátá revize : aktualizovaná druhá verze k 1.1.2009. 2., aktualiz. vyd. Praha: Bomton Agency, 2008-. ISBN 978-80-904259-0-3.

14 Seznam Tabulek

Tabulka č. 1 – Rodičovské styly (Fontana, 2014, s. 23)	15
Tabulka č. 2 – Seznam respondentů.....	31

15 Přílohy

Příloha 1 – Seznam kódů respondenta – Jiří

Příloha 2 – Seznam kódů respondenta – Viki

Příloha 3 – Seznam kódů respondenta – Petr

Příloha 4 – Seznam kódů respondenta – Nina

Příloha 5 – Ukázka rozhovoru – Jiří

Příloha 6 – Ukázka rozhovoru – Viki

Příloha 7 – Ukázka rozhovoru – Petr

Příloha 8 – Ukázka rozhovoru – Nina

Příloha 1

Kód	Popis kódu	Číslo řádku
JK1	Útěky z léčby	10
JK2	Nedobrovolná léčba	12
JK3	Zapojení do léčby	12
JK4	Tenká hranice	18
JK5	Požítí při špatné náladě	20,32
JK6	Špatná nálada jako následek	20,30
JK7	Odolávání droze	20,21
JK8	Odolávání chutím	23
JK9	Vyplnění času prací	23,250
JK10	Vyplnění času s přáteli	23
JK11	Vyhýbání se společnosti	24-25,25-26
JK12	Zapojení do společnosti	25
JK13	Ústup chutí na drogu	26
JK14	Stálá přítomnost chutí	26
JK15	Špatný pocit ze selhání	28,29,40,81
JK16	Pracovní neuplatnění	28,34,77,80,83,217
JK17	Nedostatek financí	28
JK18	Vina vůči matce	28
JK19	Snaha zavděčit se matce	28,35
JK20	Nabídka drog od přátel	29
JK21	Chvála drog od přátel	29,30
JK22	Užití drogy na popud přátel	30,31
JK23	Hájení drog	31
JK24	Dobrá nálada jako následek užití drogy	31
JK25	Lákání drog	32
JK26	Zlepšení nálady	32
JK27	Zvýšení sebevědomí	32
JK28	Setrvání s drogou	32
JK29	Nechuť k droze	30
JK30	Velká hodnota peněz	34
JK31	Velká hodnota práce	34
JK32	Ambice matky přenesené na syna	34,143
JK33	Absence matčiny hrdosti	35
JK34	Nevyslovené zklamání matky	37
JK35	Dotíravost matky	37,38
JK36	Výčitky matky	40
JK37	Svěřování matky jiným	40
JK38	Strach matky o podobnost otci	41
JK39	Nevědomost o otci	43,87,148
JK40	Otec jako tabu	45,87,149
JK41	Názor matky na otce	45
JK42	Domněnky matky	45

JK43	Snaha vědět něco o otci	46
JK44	Ztráta zájmu o otce	47
JK45	Smrt babičky	49
JK46	Nedotknutelnost dědy	49
JK47	Strach z vyrušení dědy	49,57
JK48	Ráznost dědy	50
JK49	Málo kontaktu s dědou	52
JK50	Minimální vztah s dědou	52
JK51	Dědův klid	53
JK52	Děda pozorovatel	53
JK53	Dědův nezájem o dění kolem něj	53
JK54	Děda duchem nepřítomný	53
JK55	Nezájem dědy	54
JK56	Dědy komunikace	54
JK57	Dědova ignorace	54
JK58	Rozhovor o mě beze mě	54,55
JK59	Strach mluvit s dědou	55,61
JK60	Strach z dědy	57,59,61
JK61	Snaha matky o vztah s dědou	58
JK62	Ujištění matky o pocitech	59
JK63	Lehké drogy	70,162,163,226
JK64	Nedostatek aktivit	77,84
JK65	Vyplnění volného času	78
JK66	Sportovní aktivity	80
JK67	Snaha pomoci matce	80
JK68	Neschopnost zaplnit volný čas	81
JK69	Přátelé s drogami	83
JK70	Začátek užívání	83
JK71	Smrt babičky	89
JK72	Smrt dědy	89
JK73	Stěhování	90
JK74	Vztah s tetou	90
JK75	Vztah s bratranci	92
JK76	Bratranci jako lákadlo k stěhování	94
JK77	Nadšenost ze stěhování	94
JK78	Smutek ze ztráty přátel	95
JK79	Aktivity s bratranci	97
JK80	Obdiv staršího bratrance	97
JK81	Přísnost tety	100
JK82	Nespravedlnost tety	102,128
JK83	Teta krade matku	102,129
JK84	Mnoho práce matky	102,133
JK85	Volný čas matky před stěhováním	103,144
JK86	Volný čas matky po stěhování	103,129
JK87	Málo společného času s matkou	103

JK88	Zlost na matku	104,106
JK89	Zájem matky o pocity	108
JK90	Nekomunikace s matkou	109
JK91	Monology matky	109
JK92	Láska matky	109,113,145,206
JK93	Úleva způsobená matkou	112
JK94	Zájem matky o školu	119,121,123
JK95	Zájem matky o přátele	121,123
JK96	Zájem matky o volný čas	123
JK97	Příjemná komunikace s matkou	124
JK98	Obava o zradu z tetiny strany	126
JK99	Vztek na tetu	129
JK100	Hledání lásky matkou	133
JK101	Nešťastné lásky matky	135
JK102	Samota matky	135
JK103	Žádný mužský vzor	138
JK104	Čas strávený s matkou	143
JK105	Snaha matky o vyplnění volného času	143
JK106	Materiální zabezpečení	143,144
JK107	Touha po mužském vzoru	148,149
JK108	Touha po více času stráveném s matkou	149
JK109	Představy o mužském vzoru v rodině	149
JK110	Nevědomý negativní vliv tety	152
JK111	Objevení drog	152,154
JK112	Nucení bratrance	154
JK113	Přemluvení přáteli	156
JK114	Sportovní aktivity s přáteli	159
JK115	Radost s přáteli	159
JK116	Malé konflikty	161
JK117	Nezájem kamaráda o drogu	165
JK118	Izolace od přátel bez drog	168
JK119	Přechod do party přátel s drogami	169
JK120	Ztráta nejlepšího přítele	169
JK121	Ztráta přátel bez drog	170,175
JK122	Starost s hledáním drog	172
JK123	Přátelství před drogou	173
JK124	Přátelé s drogami	175
JK125	Rychlá závislost	178
JK126	Problémy se sháněním drog	179,180-181,183
JK127	Stěhování za příležitostí	179
JK128	Lepší budoucnost	179
JK129	Stud před matkou	180,246
JK130	Nalezení partnerky	184
JK131	Partnerství jako ulehčení	185,187
JK132	Pomoc partnerky se sháněním drogy	189

JK133	Vyhýbání se partnerce	193
JK134	Nezájem o rodinu	195
JK135	Zájem matky o léčení	197
JK136	Vděčnost matce	200,246
JK137	Ukončení vztahu s partnerkou	202
JK138	Konec užívání drog	204
JK139	Žádný stesk pro partnerce	204
JK140	Nenarušení vztahu s matkou kvůli droze	206
JK141	Výčitky matky	206
JK142	Pomoc od matky	207,246
JK143	Nová práce	209
JK144	Protekce	209
JK145	Spokojenost s prací	215
JK146	Osamostatnění	215
JK147	Obviňování	217
JK148	Neochota říct si o pomoc	220
JK149	Touha po kontaktu s matkou	222
JK150	Drogy v rodině	224
JK151	Matčino svolení ke kouření	228
JK152	Matčin zákaz alkoholu	228
JK153	Prevence	230
JK154	Pozitivní vliv učitele tělocviku	232
JK155	Nezalíbení drog	239
JK156	Vědomí o závislosti	242
JK157	Pozitivní odezva na užívání drog	245
JK158	Velké problémy kvůli drogám	245
JK159	Touha po založení vlastní rodiny	248
JK160	Vyhýbání se minulosti	250
JK161	Nalezení smyslu života	254

Příloha 2

VK1	Přiznání chyby	8
VK2	Častost léčení	10
VK3	Odmítnutí od léčebny	11
VK4	shodnutí s matkou	12
VK5	odchod z léčby s povolením matky	12
VK6	neochota léčit se	13,25
VK7	donucení situací	13-14, 17-18, 25
VK8	pobyt proti vlastní vůli	14
VK9	léčba z povinnosti	16,20,25
VK10	vazba jako důvod léčby	16-17
VK11	volba snazší cesty	17
VK12	návrat k droze	20
VK13	neochota skončit s drogou	20,27-28
VK14	očekávání od léčby	24
VK15	osud druhých jako lákadlo	27
VK16	jiné uvažování	28
VK17	ztráta záliby v droze	30,31,32,212
VK18	složitost povahy	30
VK19	velké dávkování drog	31
VK20	ztráta účinku drog	31-32
VK21	rozhodnutí skončit	32
VK22	jiný druh terapie	32,37
VK23	vliv terapie na konec užívání	32, 33-34
VK24	možnost jen jedné volby dané otcem	36
VK25	vydírání od otce	36,37
VK26	přesvědčení o neužívání	37,38
VK27	terapie jako konec užívání	38
VK28	rozvod rodičů	42
VK29	odloučení od otce	46
VK30	dopisování si s otcem	50
VK31	tíhnutí k otci	50
VK32	absence otce	51,53
VK33	stud matky za dítě	51
VK34	hledání otce	52
VK35	dluhy otce	55,56
VK36	nucený rozvod	57
VK37	kontakt s otcem	63
VK38	láska k otci	63
VK39	blok ve vztahu k otci	63
VK40	děda lepší vzor mužství	64
VK41	přítomnost dědy v dětství	64-65
VK42	vzpomínky na otce z dětství	67
VK43	láska k matce	71,77

VK44	matka samoživitelka	71
VK45	zaměstnání matky	71,149
VK46	pobyt u prarodičů	71,149,154
VK47	příchod otčíma	72
VK48	vznik nové rodiny	72-73
VK49	láska k otčímovi	73
VK50	party a kouření	73
VK51	starostlivost matky	73,192
VK52	matčiny zákazy	74
VK53	nucení matky	74
VK54	ztrapnění matkou	75
VK55	špatné pocity kvůli matce	75
VK56	hádání s matkou kvůli drogám	78
VK57	otčím jako vzor otce	81
VK58	otčím lepší otec	81
VK59	fungující úplná rodina	81-82
VK60	nová láska matky	82
VK61	obdiv otčíma	87
VK62	otcův zájem a peníze	97
VK63	vliv otčíma na matku	106
VK64	důvěra od otčíma	106
VK65	zvědavost matky	108,109,110
VK66	křik matky	113,115
VK67	dobré úmysly matky	113
VK68	rychlé zapomínání matky	116
VK69	útěky jako řešení problémů	117
VK70	brek matky	118,193
VK71	vina na ublížení matce	118
VK72	neštěstí matky	118
VK73	neřešení malých konfliktů	126
VK74	klidné řešení problémů	129,131
VK75	snaha řešení problémů	134,139
VK76	kamarádský vztah s matkou	138
VK77	otevřená komunikace v rodině	139
VK78	absence sourozenců	144
VK79	vyrůstání se sestřenicí	149,150
VK80	podobná situace sestřenky	150
VK81	čas strávený s matkou	154
VK82	druhý domov	158
VK83	pozitivní vztah s dědečkem	162
VK84	paření s kamarády	169
VK85	parta bez tvrdých drog	169
VK86	vliv jedné kamarádky	169,170
VK87	nedomyšlení věcí	171,178,234
VK88	nabídka drogy	172,174

VK89	osudové rozhodnutí	172
VK90	žádné nucení	174
VK91	velká otevřenost v rodině	179
VK92	důsledek otevřenosti	179
VK93	špatné rozhodnutí matky	182
VK94	vliv mladých narkomanů	182,183,184
VK95	počátek závislosti	184
VK96	zjištění spolužáků	186
VK97	Zrada spolužáků	186
VK98	Smutek ze zrady	187,188
VK99	Neochota vrátit se do školy	187
VK100	Stud	187,188
VK101	Vpád do závislosti	188,188-189
VK102	Extrémní chování	189-190,208,233
VK103	Minimální pobyt doma	192
VK104	Útěky z domova	192,193,206,208
VK105	Neúnavnost matky	193,193-194,194
VK106	Pochyby	196
VK107	Parta přátel s drogami	198
VK108	Místa pobytu	198,200
VK109	Útěky z léčení	206
VK110	Nazelení lásky	214,215
VK111	Dostatek drogy	214,293
VK112	Zrada od partnera	215
VK113	nová láska matky	215
VK114	Lákadlo drogy	220,221
VK115	Hodnocení drogy	222
VK116	Neochota udržovat dál přátelství	226
VK117	Kontakt s ex-partnerem	226
VK118	Obviňování sebe sama	233
VK119	Zpětné hodnocení závislosti	234
VK120	Problém s autoritami	236,237,239,240,269
VK121	Neochota poslouchat rady	240
VK122	Terapeut - uznávaná autorita	243
VK123	Pozitivní vliv terapeuta	243
VK124	Odmítnutí terapeutem	243,244
VK125	Naštvaní na terapeuta	244
VK126	Útěk od terapeuta	245
VK127	Žádost o pomoc	245
VK128	Fyzické násilí	247
VK129	Omlouvání partnerova chování	249
VK130	Prosba o pomoc	251
VK131	Důvěra v terapeutovi	252,253
VK132	Společná terapie s matkou	252
VK133	Terapeut odmítl matku	253

VK134	Lehké drogy v rodině	257
VK135	Minimální prevence	259,282
VK136	Odlíšnost	261
VK137	Absence přátel	261
VK138	Sportovní aktivity	261,262
VK139	Zájem profesora	266,267
VK140	Podpora profesora	266
VK141	Nelibost přehnané péče	266
VK142	Stud před profesorem	267
VK143	Obliba profesora	269
VK144	Utahování spolužáků	271
VK145	Volný čas bez přátel	271
VK146	Nepochopení vrstevníky	271-272
VK147	Nová škola	274
VK148	Lepší přátelství	274,275
VK149	Souznění s kamarády	275
VK150	Otec jako černá ovce rodiny	284
VK151	Otec jako původce problémů	284
VK152	Chování otce	284
VK153	důvěra od otčíma	287
VK154	Pozitivní vliv otčíma	288
VK155	Uvědomování si závislosti	291
VK156	Žádná starost o peníze	293
VK157	Nové vnímání světa	295
VK158	Ublížení rodině	298
VK159	Urovnání vztahů	300
VK160	Závislost jako tabu	302
VK161	Důvěra od matky	302
VK162	Klíčová důvěra	302
VK163	Hojení vztahů časem	303
VK164	Prohloubení vztahu s matkou	305
VK165	Otevřenost s matkou	305

Příloha 3

Kód	Popis kódu	Číslo řádku
PK1	Kontrolované užívání	8
PK2	Smrt prarodičů	9,1
PK3	Donucení rodičů do léčby	11
PK4	Užívání lehkých drog	15,18
PK5	Experimentování s drogami	21,89-90,96
PK6	Negativní vliv školy	23
PK7	Neochota léčit se	26
PK8	Pevný vztah rodičů	32
PK9	Vzdálenost s otcem	36
PK10	Nedostatek času rodičů	36
PK11	Čas strávený s prarodiči	36,62,68,71
PK12	Málo emoční vztah s matkou	42
PK13	Zájem rodičů o školu	42,52
PK14	Materiální láska rodičů	46
PK15	Starostlivost rodičů	46
PK16	Chladný přístup rodičů	46,6
PK17	Zájem rodičů o životní dění	48
PK18	Neochota se někomu otevřít	48
PK19	Snaha rodičů o komunikaci	49
PK20	Zájem bratra o rodiče	49,59,60
PK21	Nedostatek motivace k dialogu	50
PK22	Nedostatek aktivity rodičů	50
PK23	Svérázné řešení problémů rodičů	52
PK24	Zájem matky o školu	52
PK25	Neochota svěřit se	54,119
PK26	Neodbytnost prarodičů	54,69,119
PK27	Neochota přijít si o pomoc	54,59,60,152
PK28	Snahy rodičů	56
PK29	Pochyby o rodičích	56
PK30	Sobectví rodičů	56,57
PK31	Komunikace bratra s rodiči	49,59
PK32	Láska k bratrovi	62
PK33	Láska k prarodičům	68
PK34	Otevřenost vůči prarodičům	69
PK35	Pomoc od prarodičů	69,141
PK36	Láska k sestřenci	71
PK37	Samota	72
PK38	Absence přátel	74
PK39	Utahování spolužáků	74,81
PK40	Hledání přátel	75,77
PK41	Zaměření na jeden okruh party	75
PK42	Vliv party na užívání	77

PK43	Nucení do drog od přátel	83,92
PK44	Vydírání přátel	83
PK45	Ztráta přátel s drogami	85,87
PK46	Pochyby ohledně přátel	87
PK47	Volný čas s přáteli	89
PK48	Užívání těžkých drog	93
PK49	Špatná nálada jako důvod k užívání	95
PK50	Chuť zkusit drogu	95
PK51	Rychlý vpád do závislosti	101
PK52	Nezájem rodičů o pocity	103,104
PK53	Finance od rodičů	103
PK54	Nezpůsobování problémů	103
PK55	Málo kontaktu s rodiči	104
PK56	Odstěhování z domova	104
PK57	Úbytek kontaktu s rodiči	105
PK58	Droga jako pomahač	107,158,160
PK59	Podpora drogy ve škole	107,113
PK60	Problémy ve škole	110
PK61	Zakrývání závislosti	111
PK62	Zájem rodičů o školní výsledky	114
PK63	Nárůst školních povinností	114
PK64	Školní selhání	
PK65	Zvětšený zájem rodičů	114
PK66	Zjištění rodičů	114
PK67	Ochota svěřit se prarodičům	119
PK68	Drogy v rodině	121
PK69	Snaha prarodičů o konec užívání drog	122
PK70	Smrt prarodičů jako nedostatečný motiv k ukončení užívání	126
PK71	Důležitost udržení přátelství	126
PK72	Neschopnost najít si opravdové přátele	128
PK73	Odlišnost od jiných	130
PK74	Urážky od spolužáků	132
PK75	Násilí od spolužáků	138
PK76	Nechuť chodit do školy	138
PK77	Zájem rodičů kvůli škole	138,139
PK78	Zásah babičky	143
PK79	Vliv babiččina zásahu na konec školy	143
PK80	Ponižování od spolužáků	145
PK81	Okrádání spolužáků	145
PK82	Fyzické násilí od spolužáků	146
PK83	Tlak od dospělých otevřít se	148
PK84	Strach svěřit se kvůli spolužákům	148
PK85	Strach	148
PK86	Nezájem učitelů	150,152
PK87	Neochota svěřit se učitelům	152

PK88	Nezájem o prevenci	156
PK89	Neochota vidět reálné situace	158
PK90	Pozitivní vliv drog	160
PK91	Důsledek užívání	160
PK92	Motivace k nebrání	162
PK93	Krizové situace	164
PK94	Prevence	167
PK95	Hrdost rodičů	171

Příloha 4

Kód	Popis kódu	Číslo řádku
NK1	Pozitivní odezva na drogu	4,5
NK2	Starost sestry	11,45
NK3	Pozitivní přisnost sestry	11
NK4	Pomoc od sestry	11,46,102
NK5	Zdravotní úraz	16,19
NK6	Aktivní sport - tenis	18,72
NK7	Motivace od otce ke sportu	18
NK8	Vyplnění času sportem	18
NK9	Radost ze sportu	19,72
NK10	Konec sportu na doporučení doktorů	20
NK11	Konec sportu kvůli bolesti	20
NK12	Vyplnění času s přáteli	21
NK13	Vyplnění času zábavou	21,22,75
NK14	Užívání lehkých drog	22
NK15	Užívání těžkých drog	22
NK16	Obdiv života přátel spojené s užíváním drog	24
NK17	Chuť zkusit drogu z vlastní vůle	25,81,110,111
NK18	Nedostatek volného času	25,72
NK19	Svobodná vůle	25,81
NK20	Obdiv drog	25,26,40
NK21	Společné vlastnosti rodičů	29
NK22	Pochyby o své existenci	30,32
NK23	Nadměrné užívání alkoholu rodičů	32,34,35,38,58
NK24	Špatné nálady rodičů	32,38
NK25	Radost z odchodu z domova	35
NK26	Křik rodičů	38,43,56
NK27	Agrese rodičů	38,44
NK28	Nezastrašení rodiči před drogou	40,41,111
NK29	Žárlivost matky na otce	43
NK30	Nezájem matky o životní dění	43,44
NK31	Nezájem matky o komunikaci	44
NK32	Fyzické násilí	45,56
NK33	Zklamání z rodičů	48
NK34	Zájem rodičů o peníze	50
NK35	Obdiv rodičů	52
NK36	Slovní zájem rodičů	54,56
NK37	Zájem rodičů o školu	54,58
NK38	Zájem rodičů o tenis	54,58
NK39	Nezájem rodičů o životní dění	54,58,61
NK40	Předání rodičovské zodpovědnosti sestře	55,88
NK41	Nadměrná volnost	55
NK42	Domácí povinnosti	55

NK43	Trest za neplnění povinností	55
NK44	Nastavená pravidla	56
NK45	Alkohol jako náplň volného času rodičů	59
NK46	Zájem rodičů o alkohol	50
NK47	Neochota svěřit se rodičům	61
NK48	Důvěra v sestru	61
NK49	Láska k sestře	63
NK50	Opora v sestře	63,65
NK51	Odchod sestry z domova rodičů	63
NK52	Vztek na sestru	64
NK53	Opuštěnost	64
NK54	Navrácení důvěry k sestře	64
NK55	Absence prarodičů	67,68
NK56	Odloučení blízké rodiny	68
NK57	Spolupráce se sestrou	69
NK58	První přátelství	71
NK59	Přátelství před drogou	71
NK60	Absence jiných přátel	72
NK61	Ztráta prvního přátelství	74
NK62	Přátelství na drogách	77,78
NK63	Ztráta přátel užívající drogy	78
NK64	Vyhýbání se přátelům užívající drogy	79
NK65	Užívání drog jako nástroj zapomnění	81
NK66	Pozitivní odezva na drogu	81,82
NK67	Školní neúspěch	84,85,90
NK68	Zanedbávání školy	85
NK69	Komunikace rodičů se sestrou	88
NK70	Otevřenost k sestře	90
NK71	Zájem sestry o životní dění	90
NK72	Zájem sestry o pocity ohledně ukončení sportování	91
NK73	Ujišťování sestry	91,92
NK74	Sestry schválení přátel	91
NK75	Spokojenost s životem s drogou	92
NK76	Zájem sestry o dění v rodině	92
NK77	Pozitivní zvládnání závislosti	94,96
NK78	Vydělávání na drogu	95
NK79	Zakrývání závislosti	95
NK80	Tajení závislosti	96
NK81	Rozpad party přátel užívající drogy	97
NK82	Opuštění přáteli užívající drogy	97
NK83	Vyhýbavé chování	98
NK84	Vytrvalost sestry	98
NK85	Neschopnost vydělávat na drogu	99
NK86	Žádost o pomoc	99
NK87	Podpora sestry k léčení	99

NK88	Nový domov	100
NK89	Vděčnost sestře	102
NK90	Strach z odmítnutí	102
NK91	Jediná rodina	103
NK92	Naděje v sestře	103
NK93	Spolehlivost sestry	103
NK94	Nezájem učitelů	105
NK95	Pohled na drogy z dětství	110
NK96	Radost ze života bez drog	112
NK97	Strach ze zklamání sestry	119
NK98	Konec užívání	121

J: Co jste proživali, co bylo drsné?	JK 182	182
R: No myslím, to jak jsme museli shánět drogy, jako perník, to bylo hustý, kradli jsme, měli jsme problémy s policajtem a pak byly chyby, kdy to bylo fakt těžký sehnat a ty obřátky byly fakt děsný a tak, a to jsme jako spolu neustále zažívali, no. Ale bylo fajn, že jsem si pak našel i mezi mima holku a to pak bylo lehké.		183 184 185
J: V čem to bylo lehčí?	JK 184	186
R: No jak se říká, ve dvou se to lépe táhne?		184
J: A ona brala taky drogy?	JK 185	188
R: Jo brala, a právě nám pak pomáhala shánět a ona to fakt uměla, takže ty trable se trochu zmírnili.		189
J: Když jste bral drogy, jak vypadaly vaše vztahy s rodinou?		190
R: No to jsem se s mámou třeba 2 až 3 roky neviděl.		191
J: A to vás nijak nekontaktovala?		192
R: Ale jo, ale já se jí vyhýbám.		193
J: A co ostatní rodina?	JK 184	194
R: No tak ty mě už vůbec nezajímali.		195
J: A když jste se viděl po těch letech s mamkou, tak to už jste byl čistý nebo ještě pod vlivem?	JK 185	196
R: No to bylo právě ještě pod vlivem, a když jsem se s ním pak viděl tak začalo to kolečko léceben, to ona mě tam furt tahala, ale nakonec se jí to povedlo no.		197 198
J: Takže vaše maminka je důvodem, že jste se zbavil závislosti?		199
R: Jojo, to můžu děkovat jí.		200
J: A co pak vaše přítelkyně byli jste dále v kontaktu?	JK 187	201
R: No potom, co jsem šel do Brodu tak jsem ji už neviděl, ona se mi už ani neozvala.		202
J: Líbujete toho, chtěl byste s ní být nadále i bez drog?	JK 188	203
R: Ježš to já nevím, teď už asi ne, já si myslím, že ona furt bere, a to já do života už nechci. Mě vlastně jako ani nechybí.		204
J: Když jste se vrátil z léčebny, jak se urovnávali vztahy mezi vámi a vaší matkou?		205
R: No ona jako nebylo, to průvňovat, ona mi řekla, že jsem vyl, že jsem za ní nepřišel dřív, ale ve druhý větě mi řekla, že i tak mě bude mít ráda a pak mi právě pomáhala znova na nahy. Nechala mě u ní bydlet a pomáhala mi sehnat práci.		206 207
J: Práci jste našel po jaké době?		208
R: No já jsem an to čuměl, ale sehnal jsem ji docela rychle asi po třech měsících, ale bylo to jako, že jsem tam byl pratekyně, jako tlačěnka.	JK 144	209
J: Jak dlouho jste tam vydržel?		210
R: No já jsem tam byl dokud se mi nenaskytlo něco lepšího, právě tahle moje současná práce.		211
J: Takže od té doby, co jste bez drog máte stálou práci?		212
R: Jo tam mám.		213

R: JO. A myslím si, nebo teď jsem si jistá, že to bylo špatný rozhodnutí ze strany mámy. Protože tam čučneš k lidem, který berou daleko víc, a ještě kóř ty milosrdné sestry, tam jsou všechny ty lidi, který nejsou plnoletý a jsou do toho hrozně zažraný. Různě popisují situace a vlastně oni té tam ^{VK 414} haučej věci, který já jsem nevěděla vůbec. A tehdy jsem vlastně tam k tomu čúchla.	182 183 184 184 185 185
J: No znamená, že to jejich vyprávění tě ještě víc navnadilo bráť ty drogy?	
R: JO. A do toho ještě právě, což bylo tak hrozný se o tom dozvěděla moje třída, tehdy bývalá, a ty to řekl to mimů profesorovi na herectví. A najednou to věděla celá škola a já jsem právě tehdy, si to pamatuju ^{VK 98} to bylo úplně hrozný , vůbec jsem se tam nechítěla vrátit, asi jsem se stýděla. Jo teď to tak vidím s odstupem času, jsem se vyděla. Že se jako ^{VK 99} se vyděla bibé a no, potom jsem ^{VK 100} se vyděla dost no jako. Co jsem se ^{VK 101} stýděla z toho prvního detoxu. ^{VK 102} to bylo úplně hrozný tak jsem do toho tak nějak vletěla. Ale já jsem jako upřímně, já jsem nešňupala, šňupla jsem si asi tak třikrát a pak jsem si hned začala ^{VK 103} střílet šňupala.	186 187 188 189 190 288
J: A v tu dobu, co jsi to začala brát víc, tak si bydlela doma, mamka tě viděla, co se s tebou děje?	191 281
R: Já jsem doma moc nebyla, protože já jsem se sebrala a odešla jsem. ^{VK 104} Spíš jsem zůřhala . Protože jak jsem říkala, tak máma je starostlivá, tak ona furt přecela, a bylo to nepříjemný být doma. ^{VK 105} Viděla jsem tu rodinu, jak jí ubližuju a to bylo strašný tak jsem utíkala . Ale jako máma to nenechávala být, ona mě furt hledala. ^{VK 106} To mě furt hledal policajti . To bylo strašný. Prostě moje máma je nehnavná.	192 193 194 285
J: Ale zpětně za tu její neúnavnost můžeš být ráda, ne?	195 286
R: No jako jo, jo, jo. Ale možná když by ^{VK 107} byl ^{VK 108} byl no ale jako ví Bůh.	196 287
J: No a kde si zůstávala, když si nebyla doma.	197 288
R: No já jsem pak měla takovou svoji partu. ^{VK 109} To se pak jako s nějakýma lidma prostě nějak spojiš, takže jsem bydleli v nějakým bytě, nebo tak. A to já furt mluvím do 18, když jsem, počkej jak ono to bylo. No po 18 jsem byla na 3 měsíce v Bohnicích a když mě pak pustili, tak jsem byla nějakou dobu na skvatě. Asi půl roku. Ale to byl jako děsný punk. Ale já na to jako vzpomínám s úsměvem.	198 199 200 281
J: Můžu si to teď ujasnit, v kolika si začala tedy brát?	201 282
R: v 17.	202 283
J: Takže jsi brala od 17 do 18.	203 284
R: JO.	204 285
J: Takže ten první rok si ještě bydlela doma?	205 286
R: No, jo. Spíš já jsem ten první rok byla hodně po těch léčebnách a hodně jsem i z těch léčeben zůřhala. ^{VK 110} I z domu jsem utíkala.	206 287
J: A když ti bylo 18, tak jsi odešla z domu nadobro.	207 288
R: Jo to jsem se nemohla dočkat, nebo jako 18 jsem ještě oslavila doma, ale pak jsem ^{VK 111} odešla a začala jsem brát jako hodně moc.	208 289
J: Co to znamená?	209 290
R: Jako 3 gramy na den.	210 291
J: No a to jsi zviřila, to bylo asi pro tělo mazec, co to s tebou dělalo?	211 292
R: No jako ve dvou jsem brala ty 3 gramy, a pak už právě to se maou. ^{VK 112} nic nedělalo. Nic moc už to právě nedělalo.	212 293

92	R: Rodiče jsou furt spolu. PK18
93	J: A čím jsou vaši rodiče?
94	R: Táta ten vede svoji autodílnu a máme je vedoucí finančního oddělení, v nějaký český firmě.
95	J: Jaký byl váš vztah s otcem, staral se o vás, jak se choval k mamce?
96	R: No vztah, spíš takovej formální. Oni nás měli, když ještě byli na vysoký škole a neměli na nás čas, tak jsme byli spíš u babičky. PK14
97	J: Ještě doplňující otázka, máte jen jednoho sourozence, jakého?
98	R: Jojo, jen brácha.
99	J: A ten je mladší nebo starší?
40	R: Mladší.
41	J: Když se vrátím ke vztahu k rodičům, jaký byl vztah s maminkou, když jste byli malí?
42	R: No myslím, že podobnej jako s tátou. Žádný velký emoce tam nejsou. Spíš řešili školu a tak, než ty city a tak. PK15
43	J: Jaké mají hodnoty vaši rodiče podle vás?
44	R: No tak to bude asi vzdělání a kariéra.
45	J: Jak byste popsal způsob výchovy vašich rodičů, byli starostliví, bez zájmu, přehnaně úzkostliví nebo jací?
46	R: No to ani nevím, ale jako starali se o nás, jako materiálně to vždycky. Tak asi byli starostliví, ale trochu chladnější. PK16
47	J: Jak jste si s rodiči komunikovali, v běžný den? PK17
48	R: No to bylo vždycky když jsem přišel po škole tak jako bylo ve škole, a jak se mám. Ale to jsem se nikdy moc nerozmiulil takže to byly takové 5 minutový rozhovory. Pak jsme mluvili o jídle, o jaká budeme jíst, ale jinak nic. Brácha ten za nima furt chodil a pořád se o něčem bavili, ale já jsem nevěděl o čem se s nima bavít a oni za mnou nikdy nepřišli. PK18
51	J: Jak jste řešili problémy nebo konflikty doma? PK19
52	R: Nejčastěji jsme řešili známky a to bylo rychlý, nauč se. Někdy se ale učila máma se mnou. PK20
53	J: Když jste měl nějaké trápení nebo problém zašel jste za nimi?
54	R: Ne to ne, to jsem si řešil sám nebo to ze mě vytáhla babička s dědou, ale já jsem nikdy na nikým nepřišel. PK21
55	J: Co by se stalo, kdyby jste za nimi přišel, jak by to asi řešili, poslouchali by, nebo by to zahodili za hlavu? PK22
56	R: No kdybych za nima přišel, tak by se mi asi snažili pomoci tu chvíli, ale pak by na to možná zapřeházeli a nechali to být. Podle mě neměli čas na problémy jiných, stačili jim jejich starosti. PK23
57	J: Ale s vašim bratrem se bavili často, myslíte, že by neměli čas ani na jeho problémy?
59	R: No to bylo hlavně z jeho iniciativy, to on za nima chodil a povídal si s nimi, na to já jsem nebyl. Já jako neříkám, že by nám nepomohli, ale asi kvůli tomu jejich chladným přístupem já jsem jako ani z nima nechtěl přijít. Zatím co ten brácha s nima chtěl mluvit. PK24
60	J: A jaký vztah máte se svým bratrem?

J: To vám opravdu říkájí, že jste se narodila omylem? NV23	NK24	NK22	31
R: Jo, ne jako za normálních okolností, ale když jsou pod parou a mají v svý náladě, což mají často, tak to mám na talíři furt.			32
J: Co myslíte pod parou, jakože hodně piji nebo?	NK25		33
R: Jojo, právě jako nemají to diagnostikovaný nebo tak, ale oba pijou fakt hodně na denním pořádku. Jako ne, že by byli každéj den pod obraz, ale svůj limit si musejí dát každý den. Jsem moc ráda, že už nejsem doma.			34
J: A to už pili, když jste byla malá, kdy jste tohle zaznamenala?			35
R: No tak jako já si to vyvědomuju až teď, že vlastně pili víc, než by měli už když jsem byla malá, jako třeba ve školce. Předtím jsem to nevěděla. Jsem si jako myslela, když křičej, nadávaj a jsou agresivní, že mají jen špatnou náladu, ale teď už vim, že ten alkohol tam byl problém.			36
J: A o vás neodrazovalo, že tak piji, od těch drog?	NK20		37
R: No to ani ne, já jsem věděla, že jsem jiná a právě ty kamarádi mi hrozně hezky vyprávěli o těch zážitcích a to se mi líbilo a já jsem jako věděla, že taková nebudu. Nebo aspoň jako nemám děti, kterých by se to dotkla.			38
J: A jak se vlastně o vás rodiče starali, jak byste popsala jejich péče? NV26		NK30	39
R: No tak jako, co já si pamatuju tak máma jen záhlídá na otce, furt ječela a nadávala. O nic jinýho se pořádně nezajímala. Jako o mě starost nikdy moc neprojevila. Si jako ani nepamatuju, že bychom se bavily, neby jako povídaly to vůbec. A otec ten byl hrozně agresivní, vším trískal a i někdy do mě se třepil. Ale jako já jsem měla štěstí, že jsem měla tu ségru, tak ta se o mě starala. Ale jako taky měla svůj život, že jo. Bydlela sama a měla práci a přítel. Ale jako věděla, jak to u nás vypadá, tak si mě často brala k sobě.			40
J: Takže si nepamatujete na žádný akt starosti ze strany rodičů k vám?			41
R: Ne to vůbec, já od nich čím jsem byla starší, jsem jako nic nečekala. To vůbec.			42
J: V čem vidíte hodnoty rodičů?	NK 34	NK 46	43
R: Oni snad nemají žádný hodnoty, je zajímavý jen peníze na alkohol a to je všechno.			44
J: A oni mají práci, dokážou si jí udržet? NK 35			45
R: Jo to mají, dokážou to nějak udržet, o na nich trochu obdivuju, že pijou takhle dlouho, ale ještě aspoň takhle fungují.			46
J: Jaká byla jejich výchova?	NK 36		47
R: No tak, to byla spíše jako slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak, ale jako když přišlo na věc, tak vlastně o mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo. Asi spolehnai na starší sestru. Vlastně jsem si mohla dělat, co jsem chtěla. No až vlastně na to, že doma jsem musela uklízet, když nebylo uklizeno tak byl problém. to se pakovalo, dostala jsem a tak. To bylo asi jediný výchovný, že jsem se naučila uklízet, to byla jediná hranice.			48
J: Prohibovala mezi vámi s rodiči vůbec nějaká komunikace? NK 37	NK 38	NK 39	49
R: Tak to jako jasně v nejmenším slova smyslu. Takový základní věci, jako škola, tréninky a tak, ale o bylo všechno a někdy ani to ne, když byli hodně na mojí, tak mě skoro neviděli.			50
J: Jak se u vás řešili problémy, nebo vaše trápení?	NK 39	NK 23	51
R: Tak to jako jasně v nejmenším slova smyslu. Takový základní věci, jako škola, tréninky a tak, ale o bylo všechno a někdy ani to ne, když byli hodně na mojí, tak mě skoro neviděli.			52
J: Jak se u vás řešili problémy, nebo vaše trápení?			53
R: No tak, to byla spíše jako slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak, ale jako když přišlo na věc, tak vlastně o mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo. Asi spolehnai na starší sestru. Vlastně jsem si mohla dělat, co jsem chtěla. No až vlastně na to, že doma jsem musela uklízet, když nebylo uklizeno tak byl problém. to se pakovalo, dostala jsem a tak. To bylo asi jediný výchovný, že jsem se naučila uklízet, to byla jediná hranice.			54
J: Jak se u vás řešili problémy, nebo vaše trápení?			55
R: No tak, to byla spíše jako slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak, ale jako když přišlo na věc, tak vlastně o mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo. Asi spolehnai na starší sestru. Vlastně jsem si mohla dělat, co jsem chtěla. No až vlastně na to, že doma jsem musela uklízet, když nebylo uklizeno tak byl problém. to se pakovalo, dostala jsem a tak. To bylo asi jediný výchovný, že jsem se naučila uklízet, to byla jediná hranice.			56
J: Jak se u vás řešili problémy, nebo vaše trápení?			57
R: No tak, to byla spíše jako slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak, ale jako když přišlo na věc, tak vlastně o mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo. Asi spolehnai na starší sestru. Vlastně jsem si mohla dělat, co jsem chtěla. No až vlastně na to, že doma jsem musela uklízet, když nebylo uklizeno tak byl problém. to se pakovalo, dostala jsem a tak. To bylo asi jediný výchovný, že jsem se naučila uklízet, to byla jediná hranice.			58
J: Jak se u vás řešili problémy, nebo vaše trápení?			59
R: No tak, to byla spíše jako slovní, vždycky jako uč se, trénuj a tak, ale jako když přišlo na věc, tak vlastně o mě jako nic nevěděli, ani je to nezajímalo. Asi spolehnai na starší sestru. Vlastně jsem si mohla dělat, co jsem chtěla. No až vlastně na to, že doma jsem musela uklízet, když nebylo uklizeno tak byl problém. to se pakovalo, dostala jsem a tak. To bylo asi jediný výchovný, že jsem se naučila uklízet, to byla jediná hranice.			60